

“Turistler nereye gittiklerini, gezginler nereye gideceklerini bilemezler.” Paul Theroux

ÜSKÜP GEZİ REHBERİ;

Üsküp, Balkanlar turumun Ohrid'ten sonraki ve Prizren'den önceki durağıydı. Tur boyunca en fazla keyif aldığım Balkan şehirlerinden birisi olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Kuzey Makedonya, diğer ülkelere göre daha fazla Türk nüfusuna ve Osmanlı eserine ev sahipliği yapıyor ayrıca Makedon insanları da en az Türkler kadar samimi ve içten davranıyor, bu yüzden bana göre Balkan ülkeleri arasında Balkan ruhunu en derinden hissedeceğimiz ülke Kuzey Makedonya'dır. Evet, Üsküp şehir bazında Avrupalı bir çehre kazanmak için çabılıyor ve her anlamda kendi kültürlerinden yavaş yavaş uzaklaşıyorlar ancak yine de Old Town dediğimiz eski şehir bölgesine adımınızı attığınız anda Türk ve Makedon kültürlerinin halen birbirinin tamamlayıcı parçaları olduğunu göreceksiniz. Eğer gerçekten keyif almak istiyorsanız, Türk Çarşısı başta olmak üzere şehrin diğer tarihi ve turistik alanlarını sindire sindire gezmeniz gerekiyor. Şöyle bir bakıp geçmeyin, her adımınızda tarihe tanıklık edeceğiniz bu şehrin bütün eserlerini tüm ayrıntılarıyla inceleyin ki hayatınız boyunca hafızalarınızdan silinmesin.

Üsküp adı, Trak kökenli klasik dönem Grek-Roma dönemi sınır kasabasının Latince'deki adı olan Scupi'den geliyor. Osmanlı zamanında Osmanlı Türkçesi versiyonu olarak Üsküp adıyla anılan şehir, 1912-1941 yılları arası Yugoslavya Krallığı döneminde Sırpça Skoplje (Скопље) olarak adlandırılmış. Bulgaristan Krallığı işgali altında olduğu 1941-1944 yılları arasında Skopie (Скопие) adı verilmiş, 1945 yılında Makedonca Skopje (Скопје) adını almış ve resmi olarak da bu adı kullanılıyor ancak Türkçe'de halen Üsküp denilmeye devam ediyor.

Kuzey Makedonya'nın başkenti ve en büyük şehri olan Üsküp, ülkenin politik, kültürel, ekonomik ve akademik merkezi olarak kabul ediliyor. Ortasından geçen Vardar Nehri Üsküp'ü ikiye ayırıyor ve ilk kez M.Ö 4000 yılında yerleşim yeri yapılmış. MS 1. yüzyılın başlarında bu yerleşim yeri Romalılar tarafından ele geçirilmiş ve bir ordu kampına dönüştürülmüş. Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında doğu ve batı olarak ikiye bölünmesiyle birlikte o zamanki adıyla Scupi, İstanbul merkezli Bizans'ın hakimiyetinde kalmış. Orta Çağ'ın başlarında Bizans ile 972 ile 992 yılları arası şehri başkent haline getiren Bulgar İmparatorluğu arasındaki çekişmelerin ortasında kalmış. 1282'de Sırp İmparatorluğu'nun bir parçası olan Scupi, 1346'da ülkenin başkenti olmuş. 1392 yılında Osmanlılar tarafından ele geçirilmiş ve Türkler tarafından Üsküp olarak adlandırılmış. 500 yıldan uzun süre Osmanlı hakimiyetinde kalan şehir, önce Rumeli Eyaleti'ne bağlı Üsküp Sancağının merkezi, daha

sonra vilayet sistemine geçilmesiyle oluşturulan Kosova Vilayeti'nin de merkezi olmuş. 1912 yılında yaşanan Balkan Savaşları neticesinde imzalanan Londra Anlaşması ile Sırbistan Krallığı'na bırakılmış ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra ise yeni kurulan Yugoslavya Krallığı'nın bir parçası olmuş. II. Dünya Savaşı'nda Mihver Devletleri safındaki Bulgaristan tarafından işgal edilmiş ancak 1944 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ni meydana getiren federal devletlerden Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkenti olmuş. Üsküp, II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir gelişim göstermiş ancak 1963'te büyük depremde oldukça fazla zarar görmüş. Tüm devlet binaları yerle bir olmuş ve şehir neredeyse baştan sona tekrar inşa edilmiş. 1991 yılına gelindiğinde ise Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan eden Kuzey Makedonya'nın başkenti olmuş.

ULAŞIM: Üsküp benim Ohrid'ten sonraki durağımdı ve ulaşım konusunda hiçbir sıkıntı yaşamadım. Ohrid'ten Üsküp'e gün içerisinde neredeyse her saat başı otobüs var. Yolculuk yaklaşık 3 saat sürüyor ve bilet fiyatı da 9 Euro. Dilerseniz <https://getbybus.com/en/bus-ohrid-to-skopje> adresini kullanarak otobüs saatlerini kontrol edebilir veya biletinizi online olarak satın alabilirsiniz. Eğer online almak istemiyorsanız bir gün öncesinden Ohrid otobüs terminaline gidip biletinizi elden satın alabilirsiniz. Kalabalık bir grupta geziyorsanız veya Ohrid'te gezdiğiniz esnada bir sonraki durağı Üsküp olan gezginlerle tanıştıysanız, birleşip bir taksici ile anlaşmanızı ve konforlu bir yolculuk yapmanızı tavsiye ederim. Ohrid-Üsküp arası yaklaşık 200 km ve taksiciler ortalama 50 Euro talep ediyorlar ama pazarlıkla 40 Euro'ya indirebilirsiniz. Üsküp otobüs terminali, şehrin merkezi diyebileceğimiz Makedonya Meydanı'na yaklaşık 20 dakikalık yürüme mesafesinde bulunuyor. Yani otobüsten indikten sonra toplu taşıma kullanmadan yürüyerek otelinize ulaşabilirsiniz. Eğer yorgunsanız ve oteliniz uzaktaysa, terminal çıkışında göreceğiniz taksiciler ile pazarlık yapabilirsiniz. Taksi fiyatları gayet makul ama yine de pazarlık yapmadan binmeyin derim çünkü çoğu zaman taksimetre açılmıyor, sabit ücret isteniyor. Unutmadan ekleyeyim; bir diğer ulaşım seçeneği de Blablacar isimli uygulama; kalkış ve varış yerini seçerek sizinle aynı tarihlerde özel aracı ile seyahat edecek birine uygun bir ücret ödeyerek yol arkadaşı olabilirsiniz. Yolculuk aramak için <https://www.blablacar.com.tr/> adresini ziyaret edebilirsiniz. Balkanlar genelinde otobüs biletlerini <https://www.balkanviator.com/tr/> , <https://www.busbud.com/> ve <https://busticket4.me/> adreslerinden de satın alabilirsiniz. Dilerseniz bu adreslerden otobüs seferlerini öğrenebilir, ardından terminal içerisinde bulunan gişeden de biletinizi alabilirsiniz. Biletinizi online alırsanız mutlaka çıktısını yanınızda bulundurun derim çünkü genellikle otobüs kaptanları telefonda gösterilen biletlere itibar etmiyor. Benim Üsküp'ten sonraki duraklarım Kosova'nın şehirleri olan Prizren ve ardından da Priştine oldu. Eğer siz de böyle yaparsanız veya tam tersi olarak Priştine'den başlayıp Prizren ve ardından Üsküp'e geçerseniz, yine yukarıda verdiğim adresleri kullanarak biletinizi online satın alabilir veya otobüs saatlerini öğrenerek direkt terminalden alabilirsiniz.

Üsküp'ten kalkan çoğu otobüs direkt olarak Priştine'ye gidiyor, bazıları ise önce Prizren'e uğrayıp ondan sonra Priştine'e doğru devam ediyor. Yani Üsküp'ten Priştine'ye otobüsle gitmek çok kolay, hemen hemen 2 saatte bir Albus firmasına ait otobüsler kalkıyor ve bilet fiyatı 5 Euro. Eğer Prizren'e gitmek istiyorsanız internetten araştırmanız veya Üsküp otogarına gidip bizzat sorarak öğrenmeniz gerekiyor. **Vector Tours** firması Prizren-Üsküp arasında sefer düzenliyor ama saatlerini net olarak öğrenmenizde fayda var. Ben Üsküp'ten Prizren'e **Gazmend Turist** isimli bir firmaya ait 15 kişilik minibüsle geçtim ve bilet fiyatı olarak da yaklaşık 6 Euro ödedim. Bu firma Prizren üzerinden Priştine'ye gidiyor ve gayet de hızlı bir ulaşım oluyor, aklınızda bulunsun. Benim bindiğim aracın sürücüsü Türk'tü ve sohbet ede ede gittik. Yolculuk gümrük dahil yaklaşık 1.5-2 saat civarı sürüyor. Kosova gümrüğüne geldiğimizde sürücü pasaportları topladı, gümrük polisine götürdü ve damgalatıp geri getirdi yani hiçbirimiz minibüsten inmedik. Zaten şoförümüz sürekli gidip geldiği için artık polislerle ahbab olmuş, 2 dakikada halledip geliyor. Polisler bizim aracımızdan kimseyi özellikle yanına çağırıp herhangi bir sorgu yapmadı ama son zamanlarda duyduğuma göre bir şeyler koparırsanız umudunuzla Türk vatandaşlarına sorun çıkarabiliyorlar, bu yüzden seyahat etmeden önce yanınızda mutlaka göstermelik de olsa bir dönüş bileti çıktısı ve konaklama rezervasyonu bulunsun.

Türkiye'den direkt olarak havayolu ile Üsküp'e ulaşabilirsiniz. **Pegasus Havayolları**'ndan ortalama 450-500 Türk Lirasına ve **Türk Hava Yolları**'dan ise ortalama 750-800 Türk Lirasına bilet alabilirsiniz. Üsküp 'Büyük İskender Havalimanı'nından şehir merkezine ulaşmak çok basit. Havaalanı-Şehir Merkezi arası çalışan Vardar Express firmasına ait otobüslerin ücreti tek yön 175 Makedon Dinarı yani yaklaşık 3 Euro. Eğer taksi kullanmak isterseniz şehir merkezi ortalama 15-20 arası Euro tutuyor ancak pazarlık yaparak bu fiyatı düşürmeniz mümkün. Servisler çıkış kapısının hemen sol tarafında bulunuyor, saatlerini durakta bulunan zaman tablosundan veya <https://www.vardarexpress.com/index.php?id=28&L=2> adresinden öğrenebilirsiniz. Eğer geçerli Schengen Vizeniz veya yeşil pasaportunuz varsa; İstanbul ve Bursa kalkışlı olarak Üsküp'e otobüs seferi düzenleyen; Alpar Turizm, Ekspres Tur, Jadran, Karaçi gibi firmalara ait otobüslerle Yunanistan üzerinden Üsküp'e otobüsle de gidebilirsiniz. Bursa'da çok fazla Makedonya göçmeni yaşadığı için Üsküp ve Bursa kardeş şehir ilan edilmiş ve otobüs seferleri düzenlenmeye başlamış. Bilet fiyatları ortalama 50-60 Euro civarında.

Üsküp büyük bir şehir olmasına rağmen henüz metro veya tramvay ağı yapılmamış. Toplu taşıma için otobüs ve taksi olmak üzere iki alternatifiniz var. Eğer yaz aylarında gitmişseniz bisiklet kiralama da düşünebilirsiniz. Gezilecek yerlerin çoğu birbirine yakın olduğu için çok fazla toplu taşıma kullanmaya ihtiyacınız yok. Ben sadece Matka Kanyonu ve teleferiğin kalkış noktasına gitmek için kullandım, muhtemelen sizler de öyle yapacaksınız. Üsküp'te göreceğiniz çift katlı kırmızı otobüsler devlete ait, diğer tek katlı olanlar ise özel halk otobüsü. Biletleri otobüs duraklarının yakınlarında bulunan büfelerden, otomatlardan veya sürücüdenden satın alabilirsiniz. Tek yön bilet fiyatları 1 Euro'dan daha az. Taksicilerin çoğu taksimetre açmadan sabit fiyat talep ediyorlar ancak lisanslı taksilerde taksimetreyi açık görebilirsiniz. Taksimetre ücretleri gayet makul, eğer sabit ücret verecekseniz de pazarlık yapmayı

kesinlikle unutmayın. Gideceğiniz yeri navigasyonunuzdan açın ve taksicinin sizi alakasız, uzak yollardan götürmesine izin vermeyin. Bisiklet kiralamayı düşünüyorsanız, şehirde 4 farklı "Rent a bike" istasyonu bulunuyor, bu istasyonlardan 1 Euro'dan daha az ücret ödeyerek bisiklet kiralayabilir ve yine bu duraklardan herhangi birisine bırakabilirsiniz.

KONAKLAMA: Üsküp'te kiralık daire, apart, hostel, otel vb. gibi birçok farklı konaklama seçeneği mevcut. Mutlaka bütçenize ve kriterlerinize uygun bir konaklama seçeneği bulabilirsiniz. Oteller genellikle Üsküp'ün yeni şehir tarafında yoğunlaşmış. Hosteller ve kiralık daireler ise otobüs terminali civarında. Benim konaklama yaptığım **Hostel Backpackers Skopje** isimli hostel de otobüs terminalinin hemen arkasındaydı, otobüsten indikten sonra yürüyerek 5 dakikada ulaştım. Ben bahsettiğim bu hostelden çok memnun ayrıldım, sizlere de tavsiye ederim. Otobüs terminaline yakın olması büyük avantaj çünkü muhtemelen siz de otobüsle gelecek ve otobüsle gideceksiniz. Sırtınızda çanta ile çok fazla yürümek zorunda kalmak istemiyorsanız, terminal civarında bir yerlerde konaklama yapın derim. Bu hostel, büyük bir bahçesi olan 4-5 katlı bir apartmandan çevrilmiş, çok güzel bir terası ve yemyeşil bir bahçesi var. Odaları, banyoları, tuvaletleri vs. gayet temiz ve yemek yapabileceğiniz mutfak da mevcut. Çalışanlar da çok ilgili, her konuda yardımcı oluyorlar. Gecelik ücreti ise yaklaşık 9 Euro. Bir diğer hostel seçeneğiniz ise sırt çantalı gezginler tarafından en çok tercih edilen hostellerden diyebileceğim **Shanti Hostel**. Birbirine yakın iki farklı şubesi var ve ikisinin de gecelik fiyatı ortalama 10 Euro. Konum olarak Vardar Nehri kenarında, otobüs terminali ve Makedonya Meydanı'na 10 dakikalık yürüme mesafesinde bulunuyor. Üsküp'ün hostelleri genellikle bahçeli müstakil evlerden çevrilmiş, bu yüzden çok güzel alternatifler var. Örneğin; **Urban Hostel & Apartments**, **Lighthouse Hostel** ve **Hi Skopje Hostel** isimli hosteller kesinlikle memnun kalacağınız yerler. Mutlaka fotoğraflarına göz gezdirin derim. Bu hostellerde çift kişilik odalar da mevcut, aklınızda bulunsun. Üsküp'te birbirinden güzel daha birçok farklı hostel seçeneği var; gecelik ücretleri de yaklaşık 8-10 Euro civarında. Eğer bu saydıklarımı beğenmemişseniz veya Makedonya Meydanı'na daha yakın bir yer arıyorsanız; diğer hostel seçeneklerini <https://www.hostelworld.com/1/> adresinden, otel ve apart seçeneklerini ise <https://www.booking.com/> adresinden kontrol edebilirsiniz. Eğer hostelde konaklamak size göre değilse ve yıldızlı otellerin ücretlerine de bütçeniz yetmiyorsa, <https://www.airbnb.com.tr/> adresini kullanarak kiralık evlere bakabilir ve rezervasyon yapabilirsiniz.

YEME-İÇME: Balkan şehirlerinin neredeyse tamamında göreceğiniz, İnegöl köfte veya Tekirdağ Köftesi gibi yapılan, adına da **Cevapi** ya da **Cevapčići** denilen kebab, bölgenin genel anlamda en ünlü yemeği. Aynı köfteyi yassı şekilde de yapıyorlar, adı **Pljeskavica**. Büyük bir hamburger köftesi gibi düşünün. Köftelerin yanında da bolca soğan ve közlenmiş yeşil biber getiriyorlar. Üsküp'te Cevapi denilen bu köfteyi yiyebileceğiniz en iyi ve aynı zamanda en ünlü yer, 1913 yılından beri Türk Çarşısı'nda bulunan **Destan** isimli restoran. Burası çok meşhur bir yer, Üsküp'e gezmeye giden her Türk buradan yiyor. İçinde 10 adet olan bir

porsiyon köfte içeceklerle beraber yaklaşık 6-7 Euro ve çalışan herkes Türkçe biliyor. Yine aynı bölgede bulunan **Turistik** isimli restoran da turistlerin en uğrak adreslerinden birisi. Üsküp'e gelip de köfte yemek isteyen herkes, istisnasız bu iki restorandan birinde yiyor. Burada daha aynı şekilde bir porsiyon köfte içeceklerle beraber 6-7 Euro civarı tutuyor. Unutmadan, yine Türk Çarşısı'nda **Kosmos Restaurant** isimli küçük ama etkili bir yer daha var. Burası da baya popüler bir restoran, ne zaman gitseniz masaları dolu görürsünüz. Üsküp'ün yemek konusunda iki numarası, yine közlenmiş biber ve soğanla servis edilen **Tavche Grace** denilen güveçte kuru fasulye. Ben pek beğenmedim ama seveni çok. Fiyatı 7-8 Euro civarında ve yukarıda bahsettiğim Destan, Turistik ve Kosmos isimli restoranlarda yiyebilirsiniz. Kuzey Makedonya ve diğer Güney Balkan ülkelerinin ortak yemeği olan; patates, pirinç, bamya, patlıcan, havuç, biber ve kuzu etinden yapılan **Turli Tava** isimli yemek de mutlaka denemeniz gereken lezzetlerden.

Makedonya, Balkan ülkeleri arasında kültürel yakınlık anlamında bize en çok benzeyen ülkelerden birisi. Bu yüzden Türkiye'de yapılan yemeklerin birçoğunu aynı lezzet ve benzer isimlerde burada da bulabilmeniz mümkün, zaten menüyü elinize aldığınızda bütün yemekler tanıdık gelecektir. Her yemeğin yanında mutlaka **Şopska** denilen, üstü peynirle kaplı çoban salata yeniliyor. Kahvaltılar genellikle ıspanaklı, kıymalı, peynirli ve patatesli börekler ile yapılıyor, adına da **Burek** diyorlar. Şehrin birçok yerinde göreceğiniz **Pekara** denilen fırınlardan 10-15 MKD'ye alabilirsiniz. Bizim böreklerimize kıyasla çok daha yağlı oluyor, alışık olmayanların midesini bozabilir. Kimilerine göre kahvaltılık, kimilerine göre ise atıştırılmalık olan ve bizce pişi olarak bilinen, burada **Mekitsa** denilen yağda kızartılmış hamur da şehrin en ünlü yiyeceklerinden birisi. Üstüne reçel sürüyorlar veya peynir koyup öyle yiyorlar, artık hangisini tercih ederseniz. Rahibe Terasa Evi yakınında bulunan **Bistro Skopje** isimli kafe-restoran, bahsettiğim bu pişiyi şehir içinde yiyebileceğiniz en iyi yer. Eğer daha iyisini yemek istiyorsanız, Üsküp'ten Ohrid'e giden yol üzerinde bir tesis olan **Mekicite Od Strazha** bu konuda şehrin bir numarası. Beyaz peynirli olanlar yanında ayranla birlikte yaklaşık 3 Euro. Tatlı olarak yerel bir lezzet denemek istiyorsanız; kaymak, tereyağ, mısır unu ve krema ile yapılan **Kacamak** isimli tatlı, Balkanların en meşhur tatlılarından birisi. Diğeri de zaten hepimizin yakından tanıdığı **Trileçe**. Sadece Makedonya'ya özgü bir şey olsun diyorsanız; közlenmiş patlıcan ve biber kullanılarak yapılan **Ajvar** isimli mezeyi mutlaka her fırsatta yiyin ve ülkeye dönerken de stoklayıp getirin derim. Gerçekten hem köftenin yanında hem de kahvaltıda yiyebileceğiniz muhteşem bir lezzet. Bir de yabancı çilek, yaban mersini, erik ve kiraz gibi meyveler kullanılarak yapılan **Slatko** isimli reçelleri çok meşhur, mutlaka deneyin ve gelirken de yanınıza alın. Eğer restoran restoran gezmemeyim, bütün yöresel lezzetleri bir arada sunan bir yer olsun, hepsini aynı yerde yiyeyim dersanız; **Skopski Merak** ve **Old House** isimli restoranlar, Üsküp'ün en iyi restoranlarından. Üsküp'ün lokumu ve acıbadem kurabiyesi de çok meşhur. Eski Türk Çarşısı'nda bulunan ve 1950'lilerden beri hizmet veren **Rigara**, şehrin en iyi ve en eski kurabiyecisi. Acıbadem kurabiyelerinin tanesi 40 Euro ve sınırlı sayıda çıkarılıyor. Yurda dönerken paket yaptırmayı unutmayın. Makedonya şarap üretimi konusunda Avrupa'nın en iyilerinden birisi. Özellikle **Vranec** marka şaraplar, dünyanın birçok farklı ülkesine ihraç ediliyor ve en az Fransız ve İtalyan şarapları kadar seviliyor. **Tikvesh**,

Popov, Kamnik ve Chateau markaları ülkenin en büyük üreticileri. Kesinlikle her birini ayrı ayrı denemenizi ve yanınızda getirmenizi tavsiye ederim. Yine **Rakija** dedikleri, erikten yapılan Makedon Rakısı da başta Mastika denilen çeşidi olmak üzere oldukça popüler bir alkollü içecek. Kısa ve ince bardaklarda servis edilen, anason kokmayan sarı renkli bu rakı oldukça sert bir içki. **Strumka** denilen armut gazozu ise ülkenin en popüler alkolsüz içeceği. Yunanistan'a komşu olduğu için Yunan mezelerini ve yine Arnavutluk'a komşu olduğu için Arnavut yemeklerini de şehirde yer alan birçok restoranda bulabilirsiniz.

GECE HAYATI: Bir Avrupa şehri kadar olmasa da en azından Balkan şehirleri arasında en iyi gece hayatına sahip yerlerden birisi Üsküp. Gece kulübü, pub, kafe-bar ve müzikli restoran gibi birçok farklı alternatif mevcut. Şehrin en popüler gece kulübü, hayvanat bahçesinin bulunduğu parkın hemen arkasında yer alan **Havana Club**. Farklı tarzlara sahip grupların sahne aldığı eğlenceli bir mekan. Giriş ücreti 2 Euro, damsız girilebiliyor ve içki fiyatları makul seviyede. Büyük bir açık hava kulübü olan **XL Summer Club** yaz aylarında hizmet veren ve ünlü sanatçıların da sahne aldığı popüler bir mekan. Her yıl Mayıs ayında dillere destan bir açılış partisi yapılıyor ve Eylül ayına kadar haftanın her günü canlı DJ performansı oluyor. Giriş ücretli ve içkiler bir tık daha pahalı. Gündüzleri restoran, akşamları ise gece kulübü olarak hizmet veren **Nola Lounge Bar**, hem yerel tatları hem de hamburger ve pizzat çeşitlerini deneyebileceğiniz, akşamları ise kendine has kokteyllerinin tadına bakıp canlı müzik dinleyebileceğiniz yine oldukça popüler bir mekan. Aziz Kliment Katedrali'ne yakın bir konumda bulunan **Kino Karposh**, yaz aylarında terasında oturabileceğiniz ve hafta sonları canlı müzik dinlerken kokteylinizi yudumlayabileceğiniz şirin bir mekan. Daha çok öğrenciler tarafından tercih edildiği için gelenlerin büyük çoğunluğu genç. Şehir Parkı'na çok yakın bir konumda, bir apartman dairesinin içinde bulunan **Speakeasy** şehrin en popüler kokteyl barı olarak biliniyor. Nostaljik bir iç tasarıma sahip, birbirinden leziz kokteylleri ile ünlenmiş popüler bir bar. Eğer Irish Pub seven biriyseniz şehrin bu kategorideki ilk ve tek mekanı olan **Irish Pub St. Patrick**, Üsküp'ün en otantik mekanlarından birisi. Hoş sohbet, güzel müzik ve leziz bira için en iyi seçenek denilebilir. Eğer daha arkadaşlarınızla sohbet edebileceğiniz daha sakin bir yer arıyorsanız **Urban Jungle** isimli mekan, yemyeşil ağaçların altında oturabileceğiniz ve kokteyllerin tadına bakabileceğiniz bir kafe-bar. Daha farklı bir arıyorsanız Makedonya Meydanı çevresinde bulabileceğiniz **Kafana** denilen otantik restoranlar; hem yöresel lezzetlerin tadına bakabileceğiniz hem de yerel müzik grupları tarafından seslendirilen Balkan şarkılarını dileyebileceğiniz mekanlardır. Vardar Nehri kıyısında bu saydıklarımın haricinde daha birçok farklı mekan mevcut. Bir akşam çıktığınızda hepsine şöyle bir göz gezdirebilir ve hoşunuza gidene oturabilirsiniz.

ALIŞVERİŞ: Üsküp 2014 Projesi kapsamında yatırım yapılan alanlardan birisi de alışveriş merkezleri. Bu yüzden şehirde birçok alışveriş merkezi bulabilmeniz mümkün. Özellikle otopark çevresinde konaklayacağınızı düşünürsek, terminalin hemen arkasında göreceğiniz **Vero Center** isimli alışveriş merkezi her türlü ihtiyacınızı karşılayabilecek kapasitede. Eğer

burası yeterli gelmezse **Capitol** ve **Skopje City Mall** isimli alışveriş merkezleri de oldukça büyük ve kapsamlı yerler. Eski Türk Çarşısı, şehre gelen turistlerin ilk adresi ve en fazla vakit geçirdikleri yer. Sizler de Türk Çarşısı'nda fazlaca vakit geçireceğiniz için uzaklara gitmeden alışveriş meselesini de burada halledebilirsiniz. Eğer kıyafet almayı düşünüyorsanız, Üsküp'te satılan konfeksiyon ürünlerinin Türkiye'den gittiğini unutmayın, aynısını Türkiye'de daha ucuza alırsınız. Hediyelik eşya almayı düşünüyorsanız, bunun için en doğru adres yine Eski Türk Çarşısı. Etnik kıyafetler, bakır eşyalar, ahşap ürünler, takılar, tokalar, vs. Bunların hepsini Türk Çarşısı'nda bulabilirsiniz. Makedonya'ya özgü biblolar, süsler, elbiseler, tablolar ve magnetler için de en iyi adres Türk Çarşısı'nda bulunan **Macedonian Corner** isimli dükkan, aklınızda bulunsun. Eğer **Ajvar** denilen mezeden, **Vranec** veya **Tikveş** marka şaraplardan, baharat, kuru et, erik rakısı, **Mastika** vb. almayı düşünüyorsanız Skopje City Mall isimli alışveriş merkezinin market bölümünde bu ürünlerin bütün çeşitlerini bulabilirsiniz.

ÜSKÜP GEZİLECEK YERLER;

Üsküp, Vardar Nehri yatağında kurulmuş ve coğrafi konum olarak Belgrad ile Atina'nın tam ortasında bulunuyor. Metal sanayi, kimya, kerestecilik, tekstil, dericilik ve basım endüstrilerinin Balkanlardaki merkezlerinden biri. Bağımsızlığını kazandıktan sonra kültür ve spor faaliyetleriyle birlikte ticaret, taşımacılık ve bankacılık sektörlerine yapılan yatırımlarla gelişimini hızlandırmış. Tabi tüm bunların haricinde şehrin en önemli gelir kaynaklarından birisi şüphesiz turizm sektörü. Her yıl yüzbinlerce turist tarafından ziyaret ediliyor, bu yüzden yatırımın çoğu bu yöne kaydırılmış durumda. 2010 yılında Makedonya hükümeti tarafından "Üsküp 2014" adı verilen bir vizyon planı hazırlanmış. Devreye giren ve halen çalışmalara devam edilen bu plana göre şehre geniş bulvarlar, devasa heykeller, anıtlar, çeşmeler, köprüler ve müzeler yapılmış. Bu yeni yapıların neredeyse tamamı, şehre Avrupai bir görünüm kazandırabilmek adına Barok tarzda, görsel açıdan abartılı ve olması gerekenden çok daha büyük ebatlarda inşa edilmiş. Bahsi geçen bu projeye bugüne kadar yaklaşık 500 Milyon Euro harcanmış ve harcanmaya da devam ediyor. Sayıları 40'ı bulan, Hristiyanlık Ortodoks temalı bu dev heykeller, kimilerine göre tarihin en gereksiz harcamaları, kimilerine göre ise kendilerini Avrupalı hissettiren ve Üsküp'ü görünüm itibari ile bir Batı Avrupa şehri yapan önemli yatırımlar olarak görülüyor. Hatta bu heykelleri kabullenemeyenlerin; "Makedonya'nın %70'i Makedon, %20'si Arnavut, %10'u da heykel." diye bir esprileri var. Tabi bunlar siyasi ataklar, çok daha faydalı yerlerde kullanabilecek paraların neden heykellere yatırıldığını bizler bilemeyiz. Belki Avrupa'ya benzemek, belki birilerine yaranmak, belki para aklamak, belki de gerçekten halkın büyük çoğunluğunun talebine cevap vermiş olmak için.

Üsküp, ortasından geçen Vardar Nehri'nin iki tarafına yayılmış bir şehir. Vardar Nehri üzerinde bulunan Tarihi Taş Köprü'nün bir tarafı Osmanlı mirası olan Eski Türk Çarşısı ve

diğer tarafı ise Makedonya Meydanı. Old Town denilen bölgede Türk Çarşısı'nın haricinde camiler, hanlar, hamamlar vs. bulunuyor. Üsküp, Balkan Savaşları sonrası Osmanlı'nın elinden çıktıktan sonra Türklere karşı baskı ve saldırılar artınca Anadolu'ya ciddi anlamda göçler gerçekleşmiş. 1950'li yıllarda yaklaşık 200.000 Türk aile Makedonya'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış. Türklerin bir kısmı ise bir şekilde Üsküp'te kalmayı başarmışlar. Üsküp'te kalmaya devam edenlerin torunları bugün hala Eski Türk Çarşısı etrafında hayatlarını sürdürüyor ve sayıları yaklaşık 12.000 civarında. Sadece burada yaşayanlar değil, aynı zamanda Türk turistlerin de en fazla vakit geçirdikleri yer olduğu için bu bölgede göreceğiniz her 3 kişiden birisi Türk. Zaten bu çevrede yaşayan veya iş yapan Makedonlar da Türkçe konuşuyor, bu yüzden Türk şehirde geziyor hissi yaşamamız kaçınılmaz. Hükümet, yatırımın tamamını Taş Köprü'nün diğer tarafında bulunan yeni şehre, Üsküp 2014 projesinde yer alan yeni binalara yaptığı için Türk Bölgesi'ni adeta kendi kaderine terk etmiş durumda. Üsküp'te bulunan tüm Osmanlı eserleri TİKA tarafından restore ediliyor ve bakımları da Türk vatandaşları tarafından yapılıyor. Yeni binalar, köprüler ve heykeller öyle ışıklandırılmış ki hava karardıktan Üsküp adeta komple aydınlanıyor ve bambaşka bir şehre dönüşüyor. Üsküp, Vardar Nehri tarafından ikiye ayrıldığı için ben de gezilecek yerler ile alakalı yürüyüş rotanızı daha kolay belirleyebilmeniz adına, bu yerleri birkaç parça halinde anlatacağım. Bu sıralamayı takip ederek, Üsküp'ü hem daha kolay hem de daha az bir zamanda gezebilirsiniz.

Türk Çarşısı ve Çevresinde Yer Alan Gezilecek Noktalar;

1- Vardar Nehri: Kaynağı; Şar Dağları'nın eteğinde, Gostivar'a yakın bir köy olan Vrutok köyünde yer alan Vardar Nehri, Kuzey Makedonya'nın en uzun ve Yunanistan'ın da en önemli nehirlerinden birisi. Yaklaşık 301 kilometresi Makedonya, 87 kilometresi ise Yunanistan topraklarında bulunuyor. Yunanistan'ın kuzeyinde Selanik şehrinin batısından Ege Denizi'ne dökülüyor. Toplamda 20.535 km²'lik bir alanı kapsıyor ve Gostivar, Üsküp, Köprülü, Gevgeli gibi şehirlerden geçiyor. Üsküp şehrini ise doğu ve batı olarak ikiye ayırıyor. Nehrin bir tarafında Müslümanların yaşadığı Türk Mahallesi, diğer tarafında ise Makedonların, Arnavutların ve diğer milletlerin yaşadığı mahalleler bulunuyor. Atatürk'ün sen sevdiği türkü olan Vardar Ovası, adını Vardar Nehri'nin havzası olan Makedonya Cumhuriyeti topraklarının üçte ikisini kaplayan Vardar Ovası'ndan alıyor. Makedonya Osmanlı'nın elinden çıktıktan sonra göç etmek zorunda kalan Türkler, Üsküp'ü Vardar Nehri'ni takip ederek terk etmişler ve hatta eşyalarını da Vardar Nehri'ne atmışlar. Birçoğu göç sırasında bu nehrin kenarında vefat etmiş. Bu yüzden Vardar Nehri için Rumeli'nin gözyaşları da denilir. Günümüzde, şehirde yaşayan vatandaşların ve turistlerin en fazla vakit geçirdiği yerlerden birisi, bu nehrin kenarları. Taş Köprü'nün biraz ilerisinde, Üsküp 2014 Projesi kapsamında inşa edilen ve nehir üzerine bırakılan iki adet ahşap tekne bulunuyor. Bu tekneler özellikle turist gruplarının tercih ettiği birer restoran olarak hizmet veriyorlar.

2- Taş Köprü (Kamen Most - Stone Bridge): Vardar Nehri üzerinde ve bulunan ve adeta nehrin boynunda paha biçilemez bir gerdanlık gibi duran bu Osmanlı Mirası, şehrin simge yapılarından birisi. Üsküp şehrinin armasında da göreceğiniz Taş Köprü'nün yapım yılı tam olarak bilinmiyor ancak 1451-1469 yılları arasında, Fatih Sultan Mehmet himayesinde inşa edildiği söyleniyor. Bazı kaynaklarda Taş Köprü'nün mimarı Mimar Sinan olarak geçiyor ancak bununla alakalı da kesin bir bilgi yok. Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırıldığı için Fatih Sultan Mehmet Köprüsü veya Fatih Köprüsü de deniliyor ancak en yaygın isimleri Vardar Köprüsü ve bizim de kullandığımız Taş Köprü. Toplamda 214 metre uzunluğa ve 6 metre genişliğe sahip bu 12 kemerli köprünün 1555 yılında yaşanan depremde 4 ayağı birden tahrip olmuş, 1905 yılında onarılmış ve 1937 yılında da bir genişletme çalışması yapılmış. Köprü, tarihin seyrini değiştiren birçok olaya şahitlik etmiş, rivayete göre; 1689 yılında Makedonya'nın büyük şehirlerinden Kumanova'nın dükü olan ve Osmanlı'ya karşı isyan başlatan Karposh, Taş Köprü'de asılarak idam edilmiş. II. Dünya Savaşı sırasında Taş Köprü'ye Naziler tarafından patlayıcılar yerleştirilmiş ancak Üsküp'ün kurtuluşuyla birlikte patlayıcılar etkisiz hale getirilmiş ve köprü hasar almadan kurtarılmış. Sel baskınlarına, depremlere ve saldırılara maruz kalmış, birçok kez elden geçirilmiş ancak tüm bunlara rağmen orijinal görünümünü kaybetmemiş. Köprünün bir tarafında Makedonya Meydanı, diğer tarafında ise Eski Türk Çarşısı bulunuyor ve bu iki bölgeyi 600 yıldır birbirine bağlıyor. Yapıldığı dönem şehrin tek köprüsü olduğu için aynı zamanda Üsküp'ün iki yakası arasındaki tüm ulaşım buradan sağlanıyormuş. 1971 yılında Goce Delcev Köprüsü inşa edildikten sonra sadece yayalar tarafından kullanılmaya başlanmış. Taş Köprü, örneklerini Anadolu'da ve diğer Balkan şehirlerinde de görebileceğiniz namazgâhlı köprülerin hayatta kalan nadir örneklerinden birisi. Osmanlı zamanında hem halkın kible yönünü öğrenebilmesi hem de cemaatle namaz kılınabilmesi için köprülere mihrap eklenmiş. Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı ve Bosna Savaşı sırasında Osmanlı Mirası olan bu mihraplı köprüler hedef alınmış ve bazıları temelinden yıkılmış. Günümüze ulaşmayı başaran ve adeta Osmanlı'nın bir mührü gibi Vardar Nehri'nin ortasında duran Taş Köprü, her haliyle göz kamaştırıyor ama geceleri ışıklandırıldığı için ayrı bir güzel oluyor ve insan seyretmeye doyamıyor.

İmparator Jüstinyen Anıtı (Justinian I Statue): Taş Köprü'nün hemen yanında, tahtında oturur vaziyette göreceğiniz heykel, Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu'nun kurucusu olan I. Justinianus'a ait. İmparator Justinianus, 482 yılında Makedonya'ya bağlı Tauresium isimli bir köyde dünyaya gelmiş, yani kendisi bir Makedonyalı. Bu yüzden de beyaz mermerden yapılan 5 metrelik heykeli buraya kondurulmuş. Kimdi bu Justinianus? dersiniz [https://tr.wikipedia.org/wiki/I. Justinianus](https://tr.wikipedia.org/wiki/I._Justinianus) adresini tıklayarak detaylı bilgi sahibi olabilirsiniz.

Selanikli Gemiciler Anıtı (Gemidzii): Taş Köprü'nün diğer kenarında göreceğiniz bu heykel, Selanik Süikastçileri olarak da bilinen ve 1900'lü yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'na karşı eylemler düzenleyen anarşist grubu anmak için yapılmış. Grubun bütün üyeleri Selanik Bulgar Erkek Lisesi mezunlarından oluşuyor. Makedonya ve Trakya'daki Osmanlı baskısına büyük devletlerin dikkatini çekmek için başta Selanik olmak üzere bu bölgede birçok bombalı eylem düzenlemişler. Sonraki yıllarda liderleri de dahil olmak üzere tüm üyeler yakalanmış, bazıları

idam edilmiş ve bazıları ise hapse gönderilmiş. Halkın düzenlediği geniş çaplı protestolar neticesinde çıkarılan genel aflla serbest kalan militanlar, ölen arkadaşlarının kafalarını keserek ailelerine teslim etmiş ve çocuklarını son kez görmelerini sağlamışlar.

3- II. Philip Meydanı (Philip II of Macedon Square): Taş Köprü'nün Türk Çarşısı'na bağlanan ucunda, Türk Çarşısı'nın hemen girişinde yer alan bu meydan, Büyük İskender'in babası ve Makedonya'nın en büyük ikinci kahramanı olan II. Philip'in adı ile anılıyor. Meydanın ortasına 2012 yılında dikilen ve 28 metre yüksekliğe sahip olan, bronzdan yapılmış II. Philip Heykeli'ne Warrior yani Savaşçı Heykeli de deniliyor. Bu heykelin hemen altında da dört antik kralın heykelleri bulunuyor. Yine bu meydanda, oğlunu kucağında tutan Büyük İskender'in annesi Olympia'yı temsil eden bir heykel var. Köprü'nün sağına ve soluna ise, manidar bir şekilde Hıristiyan Azizlerin yüzleri Türk Bölgesi'ne bakan heykelleri yerleştirilmiş.

4- Aziz Dimitri Kilisesi (Church St. Demetrius): II. Philip Meydanı'nda, heykelin hemen yan tarafında göreceğiniz Aziz Dimitri Kilisesi; 16. yüzyıldan kalma eski bir Ortodoks kilisesinin sütunları üzerine inşa edilmiş. 18. yüzyılda burada yer alan kilise bir katedral seviyesindeymiş ve 19. yüzyılda Üsküp şehrinin merkez kilisesi olmuş. Yapıldığından beri birçok kez yenilenen kilise bugünkü görünümüne 1896 yılında kavuşmuş. Yelken kulesi olan bir gemi şeklinde inşa edilen ve Selanikli bir asker olan Aziz Dimitri'ye adanan kilisenin iç duvarlarında yer alan freskler, 8 Nisan 2012 tarihinde herhangi bir insan müdahalesi olmadan kendi kendine temizlenmiş. Tanrı'nın bir Mucizesi olarak kabul edilen bu olaydan sonra kilise ziyaretçi akınına uğramış. Sizler de gün içerisinde kiliseyi ücretsiz olarak ziyaret edebilirsiniz.

5- Davut Paşa Hamamı (Daut Pasha Hamam): II. Philip Meydanı'nda, Eski Türk Çarşısı'nın hemen girişinde göreceğiniz, tek giriş kapısına sahip olması ve içeride kadınlar ile erkeklere ait iki farklı alanın bulunması nedeniyle Çifte Hamam adıyla da anılan bu Osmanlı Mirası, II. Beyazıt döneminde sadrazamlık yapmış olan ve İstanbul'da bulunan Davut Paşa semtine de adını veren Davut Paşa tarafından 1489-1497 tarihleri arasında inşa ettirilmiş. Dönemin en büyük hamam kompleksi olan yapı, 1948 yılından beri Makedonya Ulusal Galerisi adıyla sanat galerisi olarak hizmet veriyor. Galeride; 14. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında yaşayan Makedon sanatçılar tarafından yapılmış sanat eserlerini içeren bir sanat koleksiyonu sergileniyor. İsa Bey Hamamı ile birlikte Üsküp'te ayakta kalabilen iki tarihi hamamdan birisi. 1963 yılında yaşanan depremde büyük bir kısmı yıkılmış ve yeniden yapılmış. 2013 yılında ise Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından kapsamlı şekilde restore edilmiş. Hamamın iç kısımlarında birtakım değişiklikler yapılmış ancak dış cephesi, tavanı ve kubbeleri halen ilk inşa edildiği dönemine ait. Kompleksin 13 kubbesi var; en büyük iki kubbe genel bölümleri, diğer kubbeler ise bireysel banyo odalarının tepesinde. Davut Paşa Hamamı 10.00-18.00 saatleri arasında hizmet veriyor ve giriş ücreti 50 MKD yani yaklaşık 1 Euro.

6- Türk Çarşısı (Stara Skopska Čaršija): Üsküp denilince akla ilk gelen yerlerden birisi şüphesiz Eski Türk Çarşısı. Gezilecek yerler arasında ilk sırada olması gereken ve şehrin en fazla turist çeken bölgesi diyebileceğimiz Türk Çarşısı, şehirde bulunduğunuz süre zarfında en fazla zaman geçireceğiniz adres. Türk vatandaşlarına ait dükkanları, Osmanlı'dan kalan

camileri, hanları, hamamları ve hemen üst kısmında da Üsküp Kalesi'ni göreceğiniz bir yer olan Türk Çarşısı'nda aynı zamanda Türk yemeklerini ve diğer yöresel lezzetleri de deneyebileceğiniz restoranlar bulunuyor. İsterseniz yemek yiyin, isterseniz alışveriş yapın, isterseniz sadece Arnavut kaldırımlı taş sokaklarında yürüyün ve fotoğraf çekin. Her ne amaçla olursa olsun Türk Çarşısı kesinlikle gönlünüzü hoş edecek bir yer. Dükkan sahiplerinin büyük çoğunluğu Türk ve şehre gelen Türk turistlerin de en uğrak adresi olduğu için adeta Anadolu'nun bir şehrinde geziyor hissine kapılacak ve karmaşık duygular yaşayacaksınız.

7. Mustafa Paşa Camii (Mustafa Pasha Mosque): Eski Türk Çarşısı sınırları içinde ve çarşığı kısmen yukarıdan gören bir tepe üzerine kurulan cami, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim'in veziri olan, görev yaptığı dönem boyunca oldukça faydalı işlere imza atmış devlet adamı olarak bilinen Mustafa Paşa tarafından, 1492 yılında yaptırılmış. 47 metre uzunluğundaki minaresi ve 4 kubbesi ile klasik Osmanlı cami mimarisinin en güzel örneklerinden birisi olan Mustafa Paşa Camii de şehirde yer alan tüm yapılar gibi 1963 yılında meydana gelen depremde hasar görmüş ve onarılarak 1968 yılında tekrar ibadete açılmış. 2006-2011 yılları arasında ise restorasyon çalışmaları TİKA tarafından yapılmış. Caminin avlusunda 1933 yılından kalma bir şadırvan, hemen yanındaki türbede Mustafa Paşa'nın sandukası ve türbenin önünde de kızı Umme Hatun'un kabri bulunuyor. Mustafa Paşa Camii yapıldığı dönemde imaret ve medreseye de sahip olan bir kompleksmiş ancak günümüze sadece cami ve türbe sağlam olarak ulaşabilmiş.

8- Kapan Han (Kapan An): Eski Türk Çarşısı'nda yer alan ve Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait önemli tarihi yapılarından birisi olan Kapan Han; 15. yüzyıl ortalarında Üsküp Sancak beyi Gazi İsa Bey tarafından buraya yaptırılan ve daha sonra yıkılan İsa Bey Han'ın yerine inşa edilmiş. Osmanlı coğrafyasındaki diğer "Kapan Han"lar gibi girişte malları tartmak için Farsça'da "kab-ban" (kab tutan) denilen bir aletin bulunduğu, ismini de bu sözcüğün Türkçedeki söylenişinden aldığı düşünülüyor. İki girişi bulunan ve iki katında toplam 44 oda olan hanın alt katı atlar ve tüccarların malları için, üst katı ise yolcuların konaklaması için yapılmış. Günümüzde ise üst katı İmam Hatip Lisesi olarak kullanılıyor, alt katı ise restoran ve kafe olarak işletiliyor.

9- Sulu Han (Suli An): Eski Türk Çarşısı'nda yer alan bir diğer tarihi yapı, 15. yüzyılda İsa Bey tarafından yaptırılan ve Türk-İslam mimarisinin en önemli eserlerinden birisi olarak kabul edilen Sulu Han. Adını yanı başındaki Serava Nehri'nden aldığı düşünülüyor. Üsküp'e gelen tüccarların atları ve develeri ile birlikte dinlenebilecekleri, aynı zamanda da mallarını muhafaza edebilecekleri bir yer olması amacıyla, şehre inşa edilen üç kervansaraydan birisi. 1963 Üsküp depreminde diğer yapılar gibi burası da ağır almış ve 1972 yılında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiş. Günümüzde Üsküp Sanat Fakültesi'ne ve Üsküp Eski Çarşı Müzesi'ne ev sahipliği yapıyor. Hafta sonu kapalı olan müze bölümü, hafta içi saat 08:00-14:00 arasında ücretsiz olarak gezilebiliyor.

13. Kurşunlu Han (Kursumli An): Eski Türk Çarşısı'nda varlığını sürdüren üç kervansarayın en büyüğü olan Kurşunlu Han, günümüze ulaşmayı başarabilen bir kitabeye sahip olmadığı için

yapılış tarihi net olarak bilinmiyor ancak 1550 tarihli vakıf senedinden yola çıkılarak, III. Selim için çalışan Abdül Gani adlı bilim adamının oğlu olan ve Hoca el-Madeni adıyla bilinen Muslihuddin Abdülgani tarafından inşa ettirildiği tahmin ediliyor. Yapılışından itibaren yaklaşık 200 yıl boyunca şehre gelen tüccarların dinlenebileceği bir kervansaray olarak hizmet eden yapı, 1787 yılında Vinica olaylarına karışan devrimci Makedonlar'ın alıkonulması için hapisaneyeye çevrilmiş. 1904-1912 arasında tekrar han olarak kullanılmaya başlanılan Kurşunlu Han'a adını veren kurşun kaplı çatısı, I. Dünya Savaşı sırasında mermi ve silah yapımı yapmak için tamamen sökülmüş. Zemin katında ve birinci katında kemerlerle birbirine bağlı birçok kare taşlı sütun ve bahçesinde de güzel bir çeşme bulunuyor. Eskiden hanın etrafında, Gülçınar Hamamı ve Kazancılar Cami bulunuyormuş ancak günümüze kadar sadece Gülçınar Hamamı'nın tek duvarı ayakta kalmayı başarabilmiş. Makedonya'nın ünlü dizilerinden biri olan Solunski Patrdii isimli dizi de yine Kurşunlu Han'da çekilmiş. 1963 yılında meydana gelen depremde ağır hasar alan Kurşunlu Han, 2019 yılında Yunus Emre Enstitüsüne devredilerek kullanım hakkı Türkiye Cumhuriyeti'ne verildi. Bu kapsamda Kurşunlu Han, aslına sadık kalınarak tamamen restore edilecek ve iki ülkenin ortak çalışmalarına ev sahipliği yapan bir kompleks haline getirilecek.

10- Arasta Camii (Arasta Mosque): Eski Türk Çarşısı içerisinde, Sulu Han'ın hemen yan tarafında göreceğiniz Arasta Camii; klasik Osmanlı cami mimarisine uygun şekilde, tek mekanlı olarak 15 yüzyılda inşa edilmiş. İlk inşa edildiği dönem kubbeye de sahip olan Arasta Camii ilk önce 1555 yılında yaşanan depremde, daha sonra 1689 yılında meydana gelen büyük yangında ve son olarak da 1963 yılında yaşanan depremde ağır hasarlar almış, tüm bu hadiselerden sonra sadece giriş bölümündeki kemerleri ve duvarlarının bir kısmı ayakta kalabilmiş. 2014 yılında Üsküp'ün kardeş şehri olan Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın girişimleri ve Bursalı iş adamlarının destekleri ile Arasta Camii 70 yıl sonra restore edilerek tekrar ibadete açılmış.

11- Aziz Saviour (St. Spas - İsa'nın Yükselişi) Kilisesi: Eski Türk Çarşısı'nda, Murat Paşa Camii yakınlarında yer alan Aziz Saviour Kilisesi, kendine has tasarımı ile daha önce gördüğümüz tüm kiliselerden farklı bir mimariye sahip. Medreseler gibi enine uzayan bir yapısı, kesme taştan yapılmış otantik duvarları, ortasında geniş bir avlusu, ahşap çan kulesi ve ahşaptan oyulmuş ikonaları var. Avlusu çiçeklerle donatılmış ve oturma yerleri yapılmış. Daha eski tarihli bir kilisenin kalıntıları üzerine 1543 yılında inşa edilen kilise, Osmanlı Dönemi'nde onaylanan ilk Hıristiyan projesi olarak biliniyor. Osmanlı yönetiminin koyduğu kural gereği hiçbir kilise camilerden daha yüksek olamayacağı için Aziz Saviour Kilisesi de zeminden 2 metre aşağıda olacak şekilde tasarlanmış ve sayede de eşi benzeri olmayan bir görünüme kavuşmuş. Osmanlı'da her daim şehrin silüetinde sadece camilerin görünmesine özen gösterilmiş. Kilisenin avlusuna, üzerinde İncil'den sahneler işlenen 12 metre uzunluğundaki meşe kapıdan giriliyor ve girenleri; Osmanlı Dönemi'nde Türkler'e karşı verilen bağımsızlık mücadelesinin liderliğini yapan ve 1903'te öldürülen Goce Delçev isimli isyancının mezarına ait beyaz bir lahit karşılıyor. Turistler tarafından pek fazla ziyaret edilen bir yer değil ancak

gördüğünüz zaman ilginizi çekeceğinden eminim. Kilise 10.00-18.00 saatleri arasında ziyaret edilebiliyor ve giriş ücreti 120 MKD yani yaklaşık 2 Euro.

12- Makedonya Müzesi (Museum of Macedonia): Eski Türk Çarşısı'nda, Mustafa Paşa Camii'nin hemen yanında göreceğiniz Makedonya Müzesi, 1924 yılında kurulmuş ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin en eski müzelerinden birisi. Arkeoloji, Etnoloji ve Tarih müzelerinin birleştirilmesi ile oluşturulan bu ulusal müze içerisinde ülke tarihinin en eski belgeleri saklanıyor. En değerli bölümü olan Arkeoloji bölümünde; neolitik, bronz ve demir çağlarından, klasik ve Helenistik dönemlere ayrıca Roma, Slav, Bizans ve Türk tarihine kadar uzanan binlerce yıllık eserler ile birlikte 2007 yılından bu yana Makedonya genelindeki 18 arkeolojik alanda yapılan kazılardan elde edilen seramik, gümüş, altın ve kehribar gibi değerli taşlardan yapılmış mutfak eşyaları, takılar, savaş aletleri, büstler, ikonlar ve metal paralar sergileniyor. Etnoloji bölümünde; geleneksel kıyafetler alanında Balkanlardaki en zengin koleksiyona ait geleneksel kıyafetler, takılar, geleneksel müzik aletleri ve geleneksel mimariye ait çok sayıda eser yer alıyor. Tarih bölümünde; Osmanlı yönetimi, dünya savaşları ve milli devrim hareketi gibi başlıklar altında toplanan, Makedonya halkının 14. ve 20. yüzyıllar arasındaki tarihine ışık tutan belgeler ve birtakım objeler sergileniyor. 1991 yılında hizmete giren Sanat Tarihi bölümündeki eserlerin önemli bir kısmı, terk edilen kilise ve manastırlardan toplanmış. Yine Eski Türk Çarşısı'nda yer alan Kurşunlu Han, Makedonya Ulusal Müzesi'nin bir parçası olduğu için Kurşunlu Han içerisinde taş anıtların ve arkeolojik parçalarının sergilendiği lapidaryum bölümünde M.Ö. 1. yüzyıldan, M.S. 4. yüzyıla kadar farklı dönemlere ait 130 taş taş heykel sergileniyor. Müzenin giriş ücreti 100 MKD yani yaklaşık 2 Euro.

13- Murad Paşa Camii (Murat Pasha Mosque): Eski Türk Çarşısı'nın tam ortasında, Davut Paşa Hamamı'nın yan tarafında bulunan beyaz renkli Murad Paşa Camii; 15. yüzyılın başlarında Şahinoğlu Murad Paşa tarafından yaptırılmış. Avlusunda 1937 yılından kalma, çok iyi muhafaza edilmiş bir şadırvan bulunuyor. Yan tarafında yer alan hazire bölümünde görülen mezarlar ise kitabelere göre 1741 ve 1790 yıllarından kalma. Sade bir yapıya sahip Murad Paşa Camii'nin minaresi, camiden daha farklı bir mimari üsluba sahip olduğu için camiden daha eski tarihli olduğu ve caminin de burada bulunan çok daha eski bir yapının üzerine inşa edildiği tahmin ediliyor. Murat Paşa Camii'nde Osmanlı döneminden kalma bir gelenek olarak her Cuma günü hutbe Türkçe olarak okunuyor ve cami müezzinleri de hala ezanı Türk makamıyla okuyorlar.

14- Üsküp Kalesi (Skopje Fortress): Eski Türk Çarşısı'nın ve Murad Paşa Camii'nin hemen üst kısmında kalan, caminin yanında göreceğiniz tabelaları takip ederek kolayca tırmanabileceğiniz Üsküp Kalesi ilk olarak Roma Dönemi'nde, 6. yüzyılda inşa edilmiş ancak 518 yılında meydana gelen depremde tamamen yıkılmış. İmparator I. Justinianus zamanında yeniden yapılan kale, 10. ve 11. yüzyıllarda yaşanan savaşlarda ağır hasarlar almış ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde tekrar elden geçirilmiş. Son olarak 1963 yılında yaşanan depremde de büyük bir bölümü hasar almış ve restore edilmeden öylece bırakılmış. Özellikle

gün batımı saatlerinde, panoramik şehir manzarası seyredebileceğiniz en güzel adreslerden birisi. Kale surlarından eski ve yeni şehir bir arada görülebiliyor. Eski Türk Çarşısı'nı tepeden seyretmek istiyorsanız, kalenin bu bölgeye bakan kulesine ait kilitli kapının üzerinden atlamanız ve görevlilere görünmeden kuleye tırmanmanız gerekiyor. Üsküp şehrinin arma ve bayrağında da yer alan kale kompleksine Makedonya Kültür Bakanlığı Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü tarafından Osmanlı dönemine ait eserlerin sergilenmesi için bir Osmanlı Müzesi yaptırılmış. Gün batımına yakın bir saatte giderseniz hem gündüz manzarası hem gün batımı hem de ışıklandırılmış şehrin gece manzarasını tek seferde seyredebilirsiniz. Kaleye giriş ücretsiz. Kale surlarından Vardar Nehri tarafına baktığınızda göreceğiniz beyaz renkli yuvarlak bina **JP Vodovod i Kanalizacija** yani Üsküp Kanalizasyon ve Altyapı İdaresi, onun yanında yer alan yine beyaz renkli dış cephesinde sütunlar olan bina **EVN Macedonia Headquarter** yani Üsküp Elektrik İdaresi ve onun yanında göreceğiniz krem renkli bina ise **Macedonian Customs Administration** yani Makedonya Gümrük İdaresi. Kısaca bu binaların herhangi bir tarihi veya kültürel değeri yok, bu binalar neymiş diye merak edenler olabilir diye eklemek istedim.

15- Makedonya Çağdaş Sanat Müzesi: Üsküp Kalesi'nin hemen yan tarafında yer alan ve Kuzey Makedonya sınırları içerisinde bulunan en büyük ulusal enstitülerinden birisi olarak kabul edilen Makedonya Çağdaş Sanat Müzesi, 1963 yılında yaşanan büyük Makedonya depremi sonrasında dünyanın dört bir yanından önemli sanatçıların, sanat tarihçilerin, uluslararası kurum ve toplulukların, müzelerin, galerilerin ve hepsinden önemlisi Polonya Hükümeti'nin finansal ve mimari desteği ile kurulmuş. Müze, deprem sonrasında dünyanın farklı ülkelerinden insanların bir araya gelerek, ellerinden gelen tüm desteği vermeleri ile kurulduğu için birlik ve beraberliğin simgesi olmuş. Başta Avrupa şehirleri olmak üzere birçok ülkenin sanat müzeleri tarafından bağışlanan, aralarında Picasso, Hartung, Vasarely ve Calder gibi sanatçıların eserlerinin de bulunduğu değerli bir koleksiyon sergileniyor. Sergilerin haricinde aynı zamanda çeşitli konferanslara, kültürel etkinliklere ve sanatsal organizasyonlara da ev sahipliği yapıyor.

16- Sultan Murad Camii (Sultan Murad Mosque): Murad Paşa Camii ile karıştırmamanız gereken, Eski Türk Çarşısı'na yakın bir konumda bulunan Sultan Murad Camii, İshak Bey tarafından 1436 yılında yaptırılmış ve Üsküp'te günümüze ulaşabilmiş en eski cami olma unvanına sahip. 1392 yılında şehri fetheden Yiğit Bey, burada bulunan Aziz George Manastırı'nı yıktırılmış ve büyük bir boş alan oluşmuş. Kosova Muharebesi sırasında şehit olan Sultan I. Murad'ın cenazesini taşıyan askerler, ilk geceyi kente hâkim konumdaki bu tepede konaklayarak geçirmişler. Bunu bilen İshak Bey de buraya bir cami yaptırarak Sultan I. Murad'ın adını vermiş. Caminin girişinde yer alan Arapça kitabede caminin, 1689'da Üsküp'ü yakıp yıkan büyük yangınlardan sonra, 1802-1803 yıllarında yeniden inşa edildiği anlatılıyor. Evliya Çelebi Seyahatname eserinde caminin yanında bulunan bir medreseden bahsetmiş; 1537-1538 yıllarındaki yangında zarar gören medrese, 1555 yılındaki depremde ve 1689 yılındaki yangında yanarak tamamen yok olmuş. Bu medrese daha sonra yeniden inşa edilmiş ve Üsküplü Yahya Kemal Bayatlı ilk öğrenimine, 1889 yılında Sultan Murad Külliyesi'nin bir

parçası olan Yeni Mektep'te başlamış. Caminin bahçesinde, sadece iki türbe korunarak günümüze ulaşmayı başarabilmiş. İlki olan Dağistanlı Ali Paşa türbesinde, Ali Paşa'nın karısı ve kızının mezar yeri olan iki taş lahit bulunuyor ve caminin güney tarafında ise I. Selim'in kızı ve Kanuni Sultan Süleyman'ın kardeşi olan Beyhan Sultan'ın türbesi yer alıyor.

17- Saat Kulesi (Skopje Ottoman Clock Tower): Sultan Murad Camii'nin avlusunda bulunan ve Balkanlar'daki en eski saat kulelerinden birisi olan Üsküp Saat Kulesi, günümüze ulaşan herhangi bir belge veya kitabeye sahip olmadığı için kim tarafından yaptırıldığı bilinmiyor ancak mimari detaylarından dolayı 1566-1573 yılları arasında inşa edildiği düşünülüyor. Konum olarak Üsküp'ün en eski mahallelerinden birisi olan Gazi Baba Mahallesi'nde, şehre hakim bir tepe üzerinde bulunuyor ve yerden yüksekliği yaklaşık 37 metre. Burada bulunan ilk kule ahşaptan yapılmış ancak 1639 yılında meydana gelen yangında ağır hasar aldığı için defalarca elden geçirilmiş ve 19. yüzyıl sonlarında, Kosova Valisi Hafız Mehmet Paşa döneminde bugünkü görünümüne kavuşmuş. Alt kısmı taş kullanılarak kare şeklinde, orta kısmı tuğla kullanılarak sekiz köşeli şekilde yapılmış. Üst bölümü ise cumbalı ve korkuluklarla çevrili. 1573 yılında Üsküp'ü ziyaret eden Fransa asıllı seyyah Filip Difren, Üsküp Saat Kulesi'nin Osmanlı toprakları içinde yapılan ilk saat kulesi olduğunu ve saatçisinin ise Osmanlı hakimiyeti altına giren Szeged şehrinden getirildiğini ifade etmiş. Tuğladan yapıldığı ve soğan kubbesi olduğu için Batı kaynaklarında kilise mimarisine benzetilmiş ve çan kulesi olarak kullanıldığı belirtilmiş. 1963 yılındaki Üsküp depreminde ciddi hasar gören yapının, tamir edilmek bahanesiyle yerinden sökülen orijinal saatleri kaybolmuş ve bir daha Üsküp'e getirilmemiş. Bugün İsviçre'de yer alan saat müzelerinin birisinde, başka bir isimle sergilendiği tahmin ediliyor. Sökülen saatin yerine Türkiye'nin de katkılarıyla 2008 yılında, İsviçre yapımı yeni saatler getirilip takılmış. Birçok Osmanlı şehrinde benzerlerini görebileceğimiz bu saat kulesi de diğerleri gibi halkın namaz saatlerini takip edebilmeleri ve haksız kazancın önüne geçebilmek için esnafın açılış kapanış saatlerine riayet etmelerini sağlamak için yapılmış.

18- Yahya Paşa Cami (Yahya Pasha Mosque): Üsküp'te yer alan önemli Osmanlı eserlerinden bir diğeri de Gazi Baba Parkı civarında yer alan ve UNESCO tarafından koruma altına alınan Yahya Paşa Camii. Ana giriş kapısının üzerinde bulunan kitabeye göre 1503 ya da 1504 yıllarında, Enderun'dan yetişmiş bir Osmanlı devlet adamı olan Rumeli Beyi ve Üsküp Valisi Yahya Paşa tarafından inşa edilen cami, ilk olarak 1689 yılında çıkan yangında ağır hasar almış. Yangından sonra üzerine piramit formunda bir çatı eklenmiş. 1915 yılında Alman ordusu tarafından topçu atölyesi olarak kullanılmış ve yine büyük ölçüde tahrip edilmiş. 1963 yılında meydana gelen Üsküp depreminde de hasar aldıktan sonra tekrar restore edilmiş ve en nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti'nin girişimleri ve katkıları ile kapsamlı bir yenileme çalışması yapılmış. Evliya Çelebi şehri ziyaret ettiğinde gördüğü bu caminin devasa bir kubbeye sahip olduğundan ve minaresinin en az Ayasofya minaresi kadar yüksek olduğundan bahsetmiş. Cami minaresinin uzunluğu toplamda 55 metre ve Rumeli'nde inşa edilen en uzun minare olma unvanına sahip. Çitlerle çevrili hazire bölümünde Yahya Paşa'nın oğlu Mehmed Paşa'nın gömüldüğü düşünülen mezar taşları ve türbe bulunuyor. Osmanlı tarihinin önemli

isimlerinden birisi olan Yahya Paşa; 15. yüzyılın sonunda Üsküp Komutanı ve Sultan II. Bayezid'in damadı olmuş. Savaşlarda gösterdiği üstün başarılar sayesinde büyük ün kazanmış, 1507 yılında Sultan tarafından vezir olarak atanmış ve İstanbul'da vefat etmiş.

Vardar Nehri Kenarında Yer Alan Müzeler ve Kamu Binaları;

1- Makedonya Arkeoloji Müzesi (Archaeological Museum Of Macedonia): Taş Köprü'nün hemen yanında, Vardar Nehri kenarında göreceğiniz Arkeoloji Müzesi; Üsküp 2014 Projesi kapsamında TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı) ve T.C. Üsküp Büyükelçiliği'nin yoğun çabaları ve katkıları neticesinde kurulmuş ve çok geçmeden şehrin en fazla ziyaret edilen noktalarından birisi haline gelmiş. Neoklasik mimari tarza sahip müze binası içerisinde; Tarih öncesi arkeoloji, Orta Çağ Arkeolojisi, nümizmatik ve lapidarium bölümlerinde yer alan madeni paralar, çanaklar, kaplar, alet ve edevatlar gibi 6 binden fazla arkeolojik esere ek olarak cam objeler, 15 adet balmumu heykeli, 84 adet tablo ve çeşitli mozaikler sergileniyor. Türkiye'deki İskender Lahdi eserinin kopyası başta olmak üzere müzede sergilenen eserlerin neredeyse tamamına yakını replika ve orijinalleri farklı ülkelerde sergileniyor. Sergilenen eserler kopya ancak ülkenin tarihsel gelişimini yakından görmek isteyenler için de en doğru adres diyebiliriz. Müzeye giriş ücreti 300 MKD yani yaklaşık 5 Euro. Arkeoloji Müzesi'nin hemen önünde göreceğiniz köprünün adı **Medeniyetler Köprüsü**. Köprünün iki kenarında göreceğiniz heykeller ise Yunan filozoflara, Makedon Krallarına ve Makedonya tarihinde önemli yere sahip savaşçılara ait.

2- Makedonya Mücadelesi Müzesi (Museum of the Macedonian Struggle): Taş Köprü'nün diğer yanında, yine Vardar Nehri kenarında bulunan müzeye Komünist Rejim Kurbanları Müzesi de deniliyor. Burası aslında bir balmumu heykeli müzesi ve 16 farklı bölüm içerisinde; Makedonların Osmanlı yönetimine karşı başlattıkları direniş hareketinden itibaren 8 Eylül 1991'de Yugoslavya'dan ayrıldıklarını gösteren bağımsızlık ilanına kadar geçen döneme ait resmi belgeler, Osmanlı'dan kalma tablolar, Makedon halkının gündelik yaşamını yansıtan otantik eşyalar, klasik otomobiller, silahlar ve çeşitli objeler sergileniyor. Makedonya tarihine dair önemli hadiseler, 109 farklı balmumu heykel ve gerçek dokümanlar ile canlandırılmış. Müzenin en önemli bölümü ise 8 Eylül 1991 tarihli Bağımsızlık Bildirgesi'nin orijinal kopyasının yine balmumu heykeller ile birlikte sergilendiği kısım denilebilir. Müzenin küçük bir bölümünde; Komünist Rejim dönemi boyunca yapılan işkenceler yine balmumu heykeller ile canlandırılmış. Zifiri karanlık bir odada, ürkütücü ses efektleri eşliğinde geziyorsunuz ve

görüntüler sesle birleşince hayli ürpertici oluyor. Bu müzeyi dilerseniz bireysel olarak dilerseniz de rehberli turlar ile gezebilirsiniz ancak heykellerle canlandırılan önemli hadislerin detaylarını ve belgeler ile alakalı ilginç bilgileri öğrenebilmeniz için rehberli turla gezmenizi tavsiye ederim. Pazartesi hariç her gün 10:00 - 18:00 saatleri arasında ziyarete açık ve giriş ücreti 300 MKD yani yaklaşık 5 Euro.

Georgi Pulevski Anıtı: Makedonya Mücadelesi Müzesi'nin hemen önünde göreceğiniz bu heykel; Makedon dili ve kültürüyle ilgili konularda kendini yetiştirmiş bir yazar ayrıca kendini Makedon milliyetçiliğine adanmış bir asker olan Georgi Pulevski'ye ait. 1862'de yaşanan Belgrad'daki Osmanlı kuşatmasına karşı Bulgar Lejyonu üyesi olarak savaşan Pulevski, Osmanlı Makedonya'nın Bulgaristan ile birleşmesini amaçlayan Kresna-Razlog Ayaklanması'na da gönüllü olarak katılmış.

3- Makedonya Soykırım Müzesi (Macedonia Holocaust Museum): Makedonya Mücadelesi Müzesi'nin hemen arkasında bulunan ve Makedonya Yahudilerini anmak için kurulan Makedonya Soykırım Müzesi; Nazi güçlerinin Makedon Yahudilerini Treblinka Toplama Kampı'na sürmelerinden tam 68 yıl sonra, 10 Mart 2011 tarihinde açılmış. Müzenin açılışına Makedonya Başbakanı Nikola Gruevski, Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorge İvanov, İsrail Başbakan Yardımcısı Moşe Ya'alon, Karadağ ve Arnavutluk devlet başkanları ile dini liderler ve birçok farklı ülkenin diplomatları katılmış. İçerisinde sürgüne gönderilen Makedon Yahudilerine ait fotoğraflar, videolar, çeşitli belgeler, kaçmaya başaranlarla yapılan röportajlar, Treblinka'nın gaz odalarına zehirli gaz veren tank motoru ve toplama kampına gönderilen insanların üst üste bindirildiği yük vagonu sergileniyor. Müzenin önüne yapılan, ailelerinden ayrı düşen çocukları temsil eden heykeli görmeden geçmeyin. Müzeye giriş ücretsiz ancak kapının açılması için zile basmanız gerekiyor.

4- Sanat Köprüsü (Art Bridge): Medeniyetler Köprüsü'nün yan tarafında göreceğiniz, Üsküp 2014 Projesi'nin bir parçası olan Sanat Köprüsü, toplamda 83 metre uzunluğa ve 12 metre genişliğe sahip. Köprü üzerinde ünlü Makedon sanatçı ve müzisyenlerin heykelleri bulunuyor. Toplamda 29 adet heykel olan köprü'nün maliyeti ise yaklaşık 2.5 Milyon Euro. Köprü'nün hemen başında göreceğiniz yuvarlak bina **Makedonya Başsavcılığı** binası ve onunda yanında bulunan bina ise **Makedonya Dış İşleri Bakanlığı** binası.

Yeni Şehir Bölgesinde Yer Alan Gezilecek Yerler;

1- Makedonya Meydanı (Macedonia Square): Taş Köprü'nün diğer bağlantı noktası ve kelimenin tam anlamı ile Üsküp şehrinin kalbi olan bu meydan, yaklaşık 18.500 metrekarelik

bir alana kurulu ve ülkenin en büyük meydanı olma unvanına sahip. 1963 yılında meydana gelen deprem sonrasında, adeta yeni baştan inşa edilen Makedonya Meydanı günümüzde Üsküp'ün en fazla ziyaretçi çeken noktalarından birisi. Meydan çevresinde alışveriş yapabileceğiniz mağazalar, kafeler, restoranlar, banka şubeleri vs. bulunuyor. Hem gündüz hem de geceleri aşırı kalabalık, özellikle yaz aylarında hava karardıktan sonra şehirde yaşayanlar adeta akın ediyor çünkü burası her anlamda şehrin merkezi konumunda. Kafe ve restoranlara oturmayacak bile olsanız, nehir kenarında veya meydan çevresinde yürüyüş yapabilir, meydanda bulunan banklara oturup sokak müziği yapan grupları ve fiskiye den fişkıran suyla eğlenen insanları seyredebilirsiniz.

Dame Gruev Anıtı: Taş Köprü'nün Makedonya Meydanı'na bağlandığı yerde bulunan heykel; 1871-1906 yılları arasında yaşayan, Makedonya ve Trakya'nın Osmanlı bölgelerinde isyan çıkaran Dame Gruev isimli Bulgar bir devrimciye ait. Dame Gruev İç Makedon Devrimci Örgütü'nün kurucuları arasında yer aldığı için Bulgar asıllı olmasına rağmen bir Makedonyalı olarak kabul ediliyor ve saygı görüyor.

Gotse Delçev Anıtı: Yine Taş Köprü'nün Makedonya Meydanı'na bağlandığı yerde, dame Gruev Anıtı'nın yan tarafında göreceğiniz heykel; 1872 - 1903 yılları arasında yaşayan, 20. yüzyılın sonunda Osmanlı tarafından yönetilen Makedonya ve Trakya'da isyanlar çıkaran bir devrimci. İç Makedon Devrimci Örgütü'nün önderlerinden biri olarak biliniyor.

Çar Samuel (Tsar Samuil Statue) Anıtı: Birinci Bulgar Devleti Çarı olan Samuil, Makedonya'ya bağlı Pirlepe şehrinde dünyaya gelmiş, yani Justinian gibi Çar Samuil de Makedonyalı. Bu sebeple şehrin meydanına, 5 metre yüksekliğe sahip heykeli dikilmiş. Diğer heykeller gibi bu heykel de İtalya'nın Floransa şehrinde yapılmış. Eğer lafı açılmışken Çar Samuel'in kim olduğunu öğreneniyim diyorsanız https://en.wikipedia.org/wiki/Samuel_of_Bulgaria adresini tıklayabilirsiniz.

Metodija Andonov-Cento Anıtı: Makedon Meydanı'nda yer alan heykel, II. Dünya Savaşı sonrası Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nde ilk Makedonya Ulusal Kurtuluş Anti-Faşist Meclisi ve Makedonya Halk Cumhuriyeti Başkanı olan Çento'ya ait. Aşırı milliyetçi olduğu için Tito'nun yeni Yugoslav politikasına katılmayan Çento, yönetimin baskısına dayanamayarak istifa etmiş ve yargılanma sonucunda 12 yıl hapis cezasına çarptırılmış. Hapishanede gördüğü işkenceler sonucu rahatsızlanarak 1957 yılında ölmüş.

2- Büyük İskender Heykeli (Alexander the Great or Warrior on a Horse): Makedonya Meydanı'nın tam ortasında, tüm heybetiyle şehri ziyarete insanları selamlayan heykel, Üsküp 2014 Projesinin ana sembolü ve 80 Milyon Euro maliyeti ile projenin en fazla para harcanan yapısı. Hükümetin açıklamalarını inandırıcı bulmayan bazı uzmanların yaptıkları hesaplamalar sonucunda heykelin maliyetinin 80 değil en az 200 Milyon Euro olduğu tespit edilmiş. Geceleri ışıklandırılan ve sadece bu ışıklandırma ile dahi günlük binlerce Euro masraf çıkaran bir yapı. Her anlamda maliyeti fazla çünkü heykelin uzunluğu toplam 14.5 metre, yani oldukça büyük bir heykel. Bunun Büyük İskender'e ait olduğuna dair herhangi bir bilgi

olmadığını savunanlar, heykele **Atlı Savaşçı Heykeli** diyorlar. Heykelin hemen alt kısmında aslan heykelleri var ve geceleri ışıklandırma ile birlikte müzik eşliğinde su şovları yapılıyor. Sadece bu su şovunu seyretmek için bile insanlar akşamları bu meydana doluyor. Yunanlılara göre Makedonya, Yunanistan'ın bir parçası ve Büyük İskender de aslında Yunanistan Kralı. İki ülke de Büyük İskender'i sahiplendiği için bu konu Yunanistan ve Makedonya arasında yıllar boyunca hep bir sorun olarak kalmış.

Büyük İskender olarak bilinen III. Aleksandros, MÖ 356 yılında Makedonya'da doğmuş ve babası II. Philip'in ölümünün ardından M.Ö 323-336 yılları arasında Makedonya Krallığı yapmış. Tahta geçtiğinde henüz 20 yaşındaymış ve 33 yaşında vefat edene kadar o dönemki dünya topraklarının neredeyse yarısını fethetmiş. Tarihin gördüğü en önemli askeri dehalardan birisi. Dönemin ünlü filozofu Aristo'dan dersler alarak felsefe alanında da kendini fazlaca geliştirmiş ve öğrendiklerini devlet yönetiminde uygulamış. Ünlü düşünür Romen Diyojen'le karşılaştığında, benden ne istersin? diye sormuş ve Diyojen, insanların gözünün içine bakmaya ve hatta adını anmaya dahi korktuğu Büyük İskender'e; **"Gölge etme, başka ihsan istemem"** cevabını vermiş ve bu söz tarihin unutulmazları arasına girmiş. Bu diyalog sonucunda yakın çevresine, **"İskender olmasaydım eğer, Diyojen olmak isterdim"** demiş. İskender heykelinin hemen altında göreceğiniz asker heykellerinin ellerinde uzun mızraklar var, bu uzun mızraklar Büyük İskender tarafından icat edilmiş ve ilk kez ordusu tarafından kullanılmış. Bu uzun mızraklar sayesinde düşman askerlerini daha yanlarına bile yaklaşmadan öldürmeyi başarmış ve nice savaşlar kazanmışlar. Büyük İskender'in hayatını merak ediyorsanız <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0skender> adresini tıklayarak detaylı bilgiler edinebilirsiniz.

Büyük İskender Heykeli'nde göreceğiniz atın adı **Bukefalos**. Büyük İskender'in sahibi olduğu ve antik çağın en bilinen efsanevi savaş atı olan Bukefalos, Makedonya'dan Hindistan'a dek uzanan sefer hareketlerinde Büyük İskender'in yanında olmuş, Kuzey Hindistan'da yapılan Hydaspes Savaşı sonrasında ölmüş ve Bukefalya'ya gömülmüş. **Bukefalya**, Büyük İskender'in Bukefalos'un anısına kurduğu bir şehir, günümüzde Pakistan sınırları içerisinde yer alıyor ve **Jhelum** olarak adlandırılıyor. Plutarkhos'un aktardıklarına göre Bukefalos, Tesalya'dan eğitilmek üzere Makedonya'ya getirilen atlardan birisi. Bir at tüccarı olan Philoneicus tarafından MÖ 344'te satılmak için Büyük İskender'in babası olan Kral Philip'e sunulmuş ancak atın Philip'e sunulma anında huysuzlaşması ve bir türlü kontrol altında alınamaması üzerine Philip atı almaktan vazgeçmiş. O günlerde 13 yaşında olan İskender, atı eğitebileceğini söyleyerek bir şans istemiş. Atın kendi gölgesinden korktuğu için huzursuz olduğunu anlayan İskender, atın kafasını güneşe doğru çevirmiş ve kendi gölgesini görmesini engelleyerek sakinleşmesini sağlamış. Bu olay üzerine Kral Philip oğluna dönerek "Git kendine başka bir memleket ara oğlum. Burası senin için çok küçük." demiş.

3- Ristik Sarayı (Ristic Palace): Makedonya Meydanı'nda bulunan ve Üsküp şehrinin ilk modern yapısı olarak bilinen Ristik Sarayı, 1926 yılında eczacı Vladislav Ristic tarafından yaptırılmış. Şehrin sismik parametreleri göz önünde bulundurularak ve kaliteli malzemeler

kullanılarak inşa edildiği için 1963 Üsküp depreminde şehirde bulunan binaların %70'inden fazlası yıkılırken Ristik Sarayı herhangi bir hasar almadan kurtulmayı başarmış. İlk inşa edildiği dönem zemin katında eczacı Vladislav Ristik'in kendi işyeri ve farklı sektörlere ait dükkanlar bulunurken, diğer katları da Ristik Ailesi tarafından konut olarak kullanılıyormuş. Vladislav Ristic, dönemin en zengin iş adamlarından birisi olduğu için Ristik Sarayı teknolojinin tüm nimetleri ile donatılmış. Ristik Sarayı'nın her bölümünde buzdolabı, telefon, tuvalet ve banyo bulunuyormuş. Sarayın çatısında 'СКОПСКО' tabelası göreceksiniz, bu tabela ülkenin en popüler bira markası olan **Skopsko**'ya ait.

4- Makedonya Caddesi (Macedonia Street): Burası her şehirde örneklerini görebileceğiniz, trafiğe kapalı yürüyüş caddesi. Üsküp'ün İstiklal Caddesi olarak düşünebilirsiniz. Makedonya Meydanı'ndan başlayıp, Üsküp Şehir Müzesi'ne kadar devam ediyor. Üsküp Şehir Müzesi'nin hemen önünde de Makedonya Bulvarı bulunuyor. Burası alışveriş yapabileceğiniz mağazalara, kafelere, restoranlara ve eğlence mekanlarına sahip bir cadde. Şehirde en fazla zaman geçireceğiniz yerlerden birisi çünkü kafe ve restoranların haricinde gezilip görülmesi gereken yerlerin bazıları da yine bu cadde üzerinde ve çevresinde yer alıyor. Hem gündüz hem de akşamları yürümesi çok keyifli, hava karardıktan sonra Makedonya Meydanı'na gelenler burada da bir yürüyüş yapmadan evine dönmüyor, siz de böyle yapmayı unutmayın. Şehrin bilindik otelleri de ya Makedonya Meydanı'nda ya da Makedonya Caddesi üzerinde, burası şehrin merkezi olduğu için sizler de seçenekleriniz arasında bulundurabilirsiniz. Bu caddenin paralelinde bulunan **11th October St.** ve **Nikola Vapcarov St.** isimli caddeler de yine şehrin en popüler caddeleri, görmeden geçmeyin.

4- Rahibe Teresa Evi (Memorial House of Mother Teresa): Rahibe Teresa, 26 Ağustos 1910 Üsküp doğumlu yani aslında bir Osmanlı vatandaşı. Bu yüzden doğum adı Agnes Gonca Boyacı, daha sonra ismi Gonxha Bojaxhiu veya Arnavutça Anjezë Gonxhë Bojaxhiu olmuş. Arnavut kökenli bir Katolik olan Rahibe Teresa, 18 yaşında rahibe olmaya karar vermiş ve Hindistan'daki misyonerlik çalışmalarıyla tanınan Loretto Hemşireleri'ne katılmış. Teresa adını da bu dönemde almış. Kalküta'da St. Mary's Lisesi'nde Coğrafya ve Temel Hristiyanlık bilgisi dersleri vermiş ve 1944'te aynı liseye müdür olarak atanmış. 1980 yılında Üsküp şehrine yaptığı bir ziyareti sırasında bir Arnavut, bir Makedon ya da bir Sırp olup olmadığı sorusu üzerine "Ben kendimi Üsküp'ün bir vatandaşı hissediyorum, doğduğum şehir burası ancak ben dünyaya aitim." şeklinde cevap vermiş. 1950 yılında Vatikan'ın izniyle Hayırsever Misyonerler Cemaati'ni kurmuş. Rahibe Teresa'nın 12 kişiyle kurduğu bu cemaat dünyanın 450 noktasında 4.000 rahibenin görev aldığı bir topluluk haline gelmiş. Bu cemaatle birlikte yaptığı yardım faaliyetlerinden ötürü 1979 yılında Nobel Barış Ödülü'nü almaya hak kazanmış. Rahibe Teresa'nın iki hastayı iyileştirmesi, Azize olabilmek için gerekli olan iki mucize olarak kabul edilmiş ve 4 Eylül 2016 tarihinde Vatikan'ın Aziz Petrus Meydanı'nda düzenlenen tören ile Papa Franciscus tarafından Azize mertebesine yükseltilmiş. Rahibe Teresa ile alakalı daha fazla bilgi edinmek istiyorsanız

https://en.wikipedia.org/wiki/Mother_Teresa adresini tıklayabilirsiniz.

Rahibe Teresa'nın, bazı kaynaklara göre doğduğu ve 18 yaşına kadar yaşadığı, bazı kaynaklara göre ise sadece vaftiz edildiği bu ev, modern bir şekilde restore edilerek 26 Ağustos 2010 tarihinde yani 100. yaş gününde bir anma evi olarak ziyarete açılmış. Evinin alt kısmı müze haline getirilmiş ve Rahibe Teresa'ya ait fotoğraflar, yıllarca kullandığı mavi-beyaz renkli Sari (baş örtüsü), kişisel eşyaları vs. sergileniyor. Salonun bir kısmı o döneme uygun yatak odası olarak ve diğer kısmı da yine orijinal parçalar kullanılarak yemek odası şeklinde tasarlanmış. Anıt evinin üst katı ise Katolik Kilisesi olarak kullanılıyor. Her iki kata da giriş ücretsiz.

5- Feodal Kule (Feodal Tower): Rahibe Teresa Evi'nin hemen arkasında yer alan ve Üsküp şehrinin en eski yapısı olan Feodal Kule'nin yapılış tarihi net olarak bilinmiyor ancak 17. yüzyılın başlarında inşa edildiği düşünülüyor. Yüksekliği 14 metre ve duvar kalınlığı 1.5 metre olan kule, Osmanlılar tarafından gözetleme ve savunma kulesi olarak inşa edilmiş. Bir Osmanlı eseri olduğu için Bey Kulesi olarak da adlandırılıyor. 20. yüzyılın başında bir Roma Katolik Kilisesi'ne dönüştürülen Feodal Kule'nin alt katı günümüzde hediyelik eşya mağazası olarak kullanılıyor.

6- Üsküp Şehir Müzesi (Skopje City Museum): Şehrin yürüyüş caddesi olan Makedonya Caddesi'nin sonunda, Makedonya Bulvarı üzerinde yer alan bu müze; 1948 yılında kurulmuş ve 1970 yılında ise kültürel bir anıt olarak korunan eski tren istasyonunun bir parçası haline getirilmiş. Müzenin en ilgi çekici yeri, kısmen yıkılmış olan dış cephesi. Ön cephesinde göreceğiniz saat, 27 Temmuz 1963 tarihinde yaşanan ve şehrin %70'ini yerle bir eden büyük depremin saati olan 05.17'yi gösteriyor. Yaklaşık iki bin kişinin hayatını kaybettiği Üsküp depremi, müzenin içerisinde yer alan salonların birisinde orijinal materyaller kullanılarak canlandırılmış. Aynı salon içerisinde depreme ait fotoğraflar, kurtarma çalışmalarında kullanılan makineler, Türkiye Cumhuriyeti'nin de gönderdiği yardım kolileri vs. sergileniyor. Diğer salonlarda ise farklı dönemlere ait arkeolojik ve etnoğrafik eserler mevcut. Müzenin giriş ücreti 150 MKD yani yaklaşık 2 Euro.

7- Makedonya Takı (Porta Macedonia - Macedonia Gate): Makedonya Meydanı'na bağlanan ve bir diğer yürüyüş caddesi olan 11th October Street isimli cadde üzerinde göreceğiniz bu yapı; Üsküp 2014 Projesi'nin bir parçası olarak bağımsızlığın 20. yıldönümü olan 2012 tarihinde yapılmış. Granit ve mermer kullanılarak yapılan 21 metrelik bu kemer yaklaşık 5 Milyon Euro'ya mal olmuş. Paris'te yer alan Zafer Takı'nın bir kopyası olan ve bağımsızlık mücadelesine adanan Makedonya Takı'nın üzerinde; Makedonya tarihine yön veren önemli şahsiyetler ile birlikte ülkenin tarih öncesi dönemden bağımsızlığına kadarki süreçte yaşanan önemli olayların tasvir edildiği 32 farklı rölyef bulunuyor. Bunlardan bazıları; Büyük İskender, 2. Philip, I. Justinianus, Çar Samuil, 1371-1395 arasında Sırp Kralı ve Osmanlı Vasalı olan Marko, Balkanlarda Osmanlıya karşı yapılan Karposh İsyanı, 1903 yılında Osmanlı'ya karşı yapılan İlinden İsyanı, 1944'ten II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Makedonya'daki en üst düzey yasama ve yürütme kurumu olan Makedonya Anti-faşist Ulusal Kurtuluş Meclisi, 1991 Bağımsızlık İlanı, Aziz Yovan Bigorski Manastırı, Ohri Evi, Davut Paşa Hamamı ve Struga

Köprüsü. Takın iki bacağında galeri ve hediyelik eşya dükkânı var ayrıca üst katındaki terastan şehir manzarasını izleyebilirsiniz.

8- Aziz Ohrid Kliment Katedrali (Church of St. Clement of Ohrid): Makedonya Meydanı'na bağlanan Orce Nikolov isimli caddeyi takip ederek yaklaşık 10-15 dakikada ulaşabilirsiniz. Rotunda tipi Ortodoks kilise mimarisinin modern detaylar ile harmanlanmış hali olan katedralin yapımına 1972 yılında başlanmış ve Ohrid şehrinin koruyucu azizi olan Aziz Ohrid Kliment'in 1150. doğum yıldönümünde, 1990 tarihinde açılmış. Ön tarafında İslam Birliği tarafından hediye edilen otantik bir çeşme bulunuyor. Merkezi kubbesinin altında, 3.5 metre yüksekliğinde bir Başpiskoposluk tahtı yer alan katedralin iç duvarlarında ise yüzlerce farklı ikona bulunuyor. En az duvarlar kadar ilgi çekici olan ihtişamlı avizenin üzerinde 400 adet ampul mevcut. Ana giriş kapısının sol tarafında 45 metre yüksekliğe sahip çan kulesi, sağ tarafında ise Hıristiyanlık tarihinin en önemli isimlerinden birisi ve İlk Bulgar Kilisesi Piskoposu olan ayrıca Aziz Kiril ile birlikte Kiril Alfabeti'nin Slavlar arasında yayılmasını sağlayan Aziz Kliment'in heykeli yer alıyor.

9- Üsküp Şehir Parkı: Makedonya Mücadelesi Müzesi'nin hemen yan tarafında göreceğiniz Gotce Delchev Köprüsü'ne bağlı olan İlinden Bulvarı'nı takip ederek yaklaşık 10 dakikada yürüyerek kolayca ulaşabileceğiniz şehir parkı, Üsküp'ün merkezinde yer alan büyük bir yeşil alan. Park içerisinde yürüyüş yapabilir, koşabilir, arkadaşlarınız piknik yapabilir veya yaz aylarında ağaç gölgesine oturup serinleyebilirsiniz. Park içerisinde bulunan kafe ve restoranlarda da vakit geçirebilirsiniz. Eğer Üsküp'ün sonbaharda gitmişseniz harika fotoğraf kareleri yakalayacağınızdan emin olabilirsiniz. Kamp yapmak gibi bir düşünceniz varsa şehir parkı sizin için en doğru seçenek. **Üsküp Hayvanat Bahçesi** de yine bu park içerisinde yer alıyor, dilerseniz gitmişken hayvanat bahçesini de ziyaret edebilirsiniz.

10- Milenyum Haçı ve Teleferik (Millennium Cross & Cable Car): Şehir merkezinin biraz dışında, Vodno Dağı'nın tepesinde yer alan bu devasa haç, Makedon Ortodoks Kilisesi tarafından Avrupa ülkeleri ve ABD'nin maddi destekleri ile yaptırılmış. Hıristiyanlığın 2000. yılı şerefine 2002'de açılışı gerçekleştirilen Milenyum Haçı, şehrin her yerinden görünebilmesi için 1040 metrelik dağın tepesine 66 metre yüksekliğe sahip olacak şekilde inşa edilmiş. Haçın turistik anlamda bir değeri yok ancak buraya çıkmak için kullanacağınız teleferik hattı; Avrupa'nın en uzun ve en yüksek teleferik hatlarından birisi. Teleferik hattı sayesinde Milenyum Haçı Üsküp'ün en fazla ziyaret edilen noktalarından birisi. Haçın çevresinde yemek yiyebileceğiniz bir restoran, hediyelik eşya mağazası ve restoranın arkasında ise orman manzarası seyredebileceğiniz kamelyalar bulunuyor. Teleferikten iner inmez hemen sağında göreceğiniz banklara oturabilir ve uçsuz bucaksız Üsküp manzarasını seyredebilirsiniz. Teleferik 10.00-16.45 saatleri arasında çalışıyor ve bilet ücreti 100 MKD. Eğer teleferikle çıkmak istemezseniz, tırmanma rotalarını takip ederek ormanın içerisinde yapacağınız bir saatlik yürüyüş ile de tepeye ulaşabilirsiniz. Teleferiğin kalktığı yere ulaşmak için kırmızı renkli çift katlı otobüse binmeniz gerekiyor. Makedonya Takı'nın hemen önünde

bulunan otobüs durağından her yarım saatte bir geçen Millennium Cross otobüslerine binebilirsiniz. Otobüs biletini sürücüden satın alabilirsiniz.

11- Makedonya Köyü (Makedonsko Selo - Macedonian Village): Şehir merkezinden yaklaşık 10 kilometre uzaklığa, Vodno Dağı eteklerine kurulan bu sembolik köy; Üsküp'ü ziyaret eden yabancılara yerel mimariyi tanıtmak için inşa edilmiş. Benzerlerini Bitola ve Ohrid şehirlerinde de göreceğiniz Makedon mimarisine ait konaklar, taşlı sokaklar, oteller, restoranlar, kafeler ve gümüş atölyeleri ile her yıl binlerce turist çekiyor. Buraya derseniz Üsküp'ten hareket eden günü birlik turlarla derseniz de taksi tutarak ulaşabilirsiniz. Minyatür bir açık hava müzesi olduğu için her yerini gezmek en fazla 1 saat sürüyor ancak derseniz otantik tarzda döşenmiş odalara sahip olan otellerde bir gece konaklama yapabilir ve adeta geçmişe yolculuk yapabilirsiniz.

12- Aziz Panteleimon Kilisesi (Church of St. Panteleimon - Nerezi): Makedonya Köyü'nün hemen yanında, şehre hakim bir tepe üzerinde yer alan ve sağlığın koruyucusu St. Panteleimon'a ithaf edilen bu kilise, Komnenos Hanedanı mensubu olan Prens Alexios Angelos Komnenos tarafından 1164 yılında inşa ettirilmiş. Sadece Üsküp değil tüm Makedonya'nın en eski Bizans Kilisesi olarak biliniyor. Dramatik yüz ifadesi ve Bizans sanatında yaygın olarak bulunmayan duyguları taşıyan olağanüstü fresk tablolarıyla ünlenen manastır, tıpkı diğer anıtlar gibi yıllar boyunca yangınlara, depremlere, farklı yıkımlara ve yağmalara maruz kalmış, bu yüzden eşi benzeri olmayan binlerce yıllık freskler zarar görmüş. Bir kısım freskleri ve ikonaları kurtarılan St. Panteleimon Kilisesi, duvar resimleri ve eşsiz mimari yapısı ile Bizans kilise sanatının en iyi eserlerinden biri olarak kabul ediliyor.

13- Üsküp Su Kemerleri (Skopje Aqueduct): Üsküp şehir merkezine yaklaşık 3 kilometre uzaklıkta, Serava Nehri üzerinde yer alan antik su kemerleri, şehrin en eski yapılarından birisi olarak biliniyor. Kim tarafından yaptırıldığı net olarak bilinmiyor. İlk teoriye göre 1. yüzyılda Romalılar tarafından Scupi yani Üsküp'e su taşımak amacıyla, ikinci teoriye göre İmparator Justinian'ın tahtta olduğu Bizans döneminde Justiniana Prima denilen şehre su taşımak amacıyla, üçüncü teoriye göre ise 16. Yüzyılda Osmanlılar tarafından Türk Çarşısı'na, Türk hamamlarına ve Türk camilerine su taşımak amacıyla inşa edildiği düşünülüyor. Kesin olan tek bilgi, bu kemerin 18. Yüzyıla kadar faal olarak kullanılmış olması. İnşa edildiği dönem yaklaşık 200 kemer varmış (yapıda bulunan gözler) ancak günümüze sadece 55 tanesi ulaşmış. Toplam uzunluğu ise 3860 metre. Su kemerinin başlangıç noktası, Skopska Crna Gora Dağında bulunan Gluvo Köyü'ne ait Lavovec denilen su kaynağı. Buradan çıkan su kemer vasıtasıyla şehir merkezine ulaştırılmış.

20. Matka Kanyonu ve Vrelo Mağarası (Matka Canyon & Vrelo Cave): Üsküp'e hangi mevsimde giderseniz gidin, mutlaka ziyaret etmeniz gereken bir adres olan Matka Kanyonu; Üsküp şehir merkezine 15 kilometre uzaklıkta yer alıyor. Treska ve Vardar nehirlerinin buluştuğu yer olan kanyon, ülkenin doğa turizmi açısından en popüler noktasi diyebiliriz. Yaklaşık 500 hektarlık bir alanı kaplayan kanyona ait Matka Gölü, ülkedeki en eski yapay göl olma özelliğine sahip. Gölün üzerinde göreceğiniz baraj ise 1937 yılında inşa edilmiş. Başta 77

farklı endemik kelebek türü olmak üzere bölgeye özgü daha birçok bitki ve hayvan türünü gözlemleme şansı bulacağınız Matka Kanyonu, doğayla iç içe olmak isteyenler adeta için biçilmiş kaftan, seçenekler arasında mutlaka size uyan bir aktivite bulabilirsiniz. Dilerseniz yürüyüş veya alpin stili kaya tırmanışı yapabilir, dilerseniz kanoya binebilir ve dilerseniz de tekne turlarına katılabilirsiniz. Eğer kamp yapmak veya piknik yapmak istiyorsanız, kanyon ve nehir çevresinden daha iyi bir yer bulamazsınız. Fotoğrafları görünce ne demek istediğimi daha net anlayacaksınız. Kanyon içerisinde 3 adet tarihi manastır yer alıyor;

Aziz Andrew Manastırı: Treska Nehri boğazında bulunan Aziz Andrew Manastırı, 1389 yılında Kral Vukasin'in oğlu Andrijaš tarafından yaptırılmış ve Metropolitan Jovan'ın eseri olan fresklerle kaplanmış.

Matka Manastırı: Treska Nehri'nin sol yakasında yer alan Matka Manastırı, 14. yüzyıldan kalmış. Kilisedeki bir kitabeye göre Milica adlı birisi, 1497 yılında kiliseyi çatısı çökmüş ve harap halde bulmuş ve çatıyı yenileyip yeni freskler eklemiştir.

Aziz Nikola Manastırı: Kanyonun ve Aziz Andrew Manastırı'nın üstündeki bir sarp kayalıkta yer alan kilisenin yapım tarihi bilinmiyor. Kaynaklarda manastırdan ilk defa 17. yüzyılda, Osmanlı döneminde bahsedilmiştir. Kilisenin içerisinde göreceğiniz ikonostasi 1645 yılında, freskler ise 1630 yılında yapılmıştır. Manastır 18. yüzyılda terk edilmiş, 1816'da bir keşiş kiliseyi çatısı çökmüş olarak bulup canlandırmaya çalışmış ancak 1897 yılında yeniden terk edilmiştir. Muhteşem bir kanyon manzarasına sahip olan manastıra ulaşmak için 30 MKD ücret ödeyerek tekneler ile karşıya geçmek ve ardından 20 dakika yukarıya tırmanmak gerekiyor.

Dünya'nın 100 Doğa Harikasından birisi olan Matka Kanyonu'na karşı kahvenizi yudumlamak isterseniz, kanyonun hemen girişinde göreceğiniz restorana uğrayabilir ve dilerseniz öğlen yemeğinizi de burada manzara eşliğinde yiyebilirsiniz. Eğer bu kadarı yeterli gelmezse yine kanyon girişinde yer alan **Canyon Matka Hotel** isimli butik otelde konaklayabilir ve sabah Matka Kanyonu manzarası ile uyanabilirsiniz. Matka Kanyonu'na ulaşmak için 3 farklı seçeneğiniz var. Birincisi; Üsküp'te bir taksici ile anlaşmak, ücret tek yön ortalama 500-550 MKD yani 8-10 Euro civarı tutuyor. Tabi ödeyeceğiniz miktar tamamen sizin pazarlık yeteneğinize kalmış. İkincisi; Üsküp şehir merkezinden hareket eden günü birlik Matka Kanyonu turlarına katılmak. Bunun ücreti ise tekne turu ve Vrelo Mağarası gezisi ile birlikte yaklaşık 20 Euro civarı. Üçüncüsü ve en çok tercih edileni ise; Üsküp otobüs terminalinden hareket eden 60 numaralı otobüslere binmek. Yolculuk ortalama 45 dakika sürüyor ancak otobüsten inilen yer tam olarak kanyonun girişi değil. İndikten sonra nehir kenarından yaklaşık 10 dakika yürüdüktan sonra kanyon girişine ulaşıyor. Unutmadan; dönüş otobüsü indiğiniz yerden değil biraz daha geriden kalkıyor yani gelirken indiğiniz yerde beklemeyin. Eğer neresi olduğunu anlayamazsanız mutlaka yol üstünde göreceğiniz esnaflara otobüsün nereden kalktığını sorun. Otobüslerin bilet ücreti 35 MKD yani 1 Euro'dan daha az. Bu otobüslere binmek için Skopska Card almanız gerekiyor, bu kartı çıkarmak için 150 MKD ödüyorsunuz ve 3 biniş hakkınız bulunuyor. Otobüs terminalinde bulunan büfelerden temin edebilirsiniz. 60 numaralı Otobüsün yolculuk güzergahını

<https://wikiroutes.info/en/skopje?routes=45048> adresinden öğrenebilir ve otobüs terminaline yürümek istemiyorsanız size en yakın duraktan da binebilirsiniz. Hareket saatleri değişkenlik gösteriyor, ortalama 1.5 saatte bir otobüs var ancak net bilgi sahibi olmak için <http://jsp.com.mk/PlanskiVozenRed.aspx> adresini tıkladıktan sonra ilk önce "Banliyö hatları" sekmesini ve ardından da 60 numarayı seçmeniz gerekiyor.

Tekne turları iki şekilde yapılıyor. Matka Kanyonu'nun girişinden hareket edip, Vrelo Mağarasını gezdirdikten sonra yine ayrı yere bırakan 1 saatlik turların ücreti kişi başı 400 MKD yani yaklaşık 8 Euro. Eğer Vrelo Mağarasını görmek istemiyorum derseniz, sadece Treska Nehri üzerinde 30 dakikalık gezinti yapan tekne turlarının ücreti 200 MKD yani yaklaşık 4 Euro. Tekneler 10 kişilik ve ücret kişi başı olarak alınıyor. Eğer çift kişi olarak veya sadece kendi arkadaş grubunuzla gezmek istiyorsanız, tekne sahibi ile iyi bir pazarlık yapmanız gerekiyor. Nehir gezisi için bir diğer alternatifiniz de kano kiralamak. İster tek kişi isterseniz de çift kişi olarak binebiliyorsunuz. Bir saatlik ücreti 550 MKD yani yaklaşık 10 Euro. Eğer kondisyonunuz ve tecrübeniz yoksa, kano kiralamanızı tavsiye etmem. Bunun yerine iki kişi olarak tekne kiralayabilirsiniz.

Vrelo Mağarası: Matka Kanyonu'nda derinlikleri birbirinden farklı 10 adet mağara bulunuyor. Bunların içinde en kıymetli olan, 2007 yılında dalgıç Mark Vandermeulen tarafında keşfedilen Vrelo Mağarası. Dalgıçlar ve mağara bilimcilerden oluşan uzman bir ekip, yapmış oldukları keşif dalışında 192 metre derinliğe kadar inilebilmişler ancak bilinenden daha derin olduğuna inanmalarına karşın bölgedeki şiddetli yağışlar nedeni ile çalışmalarına devam edememişler. Vrelo Mağarası'nın en derin noktası henüz ölçülemedi ancak bu haliyle bile dünyanın en derin yeraltı su mağarası olarak kabul ediliyor. Matka Kanyonu ile birlikte Unesco tarafından koruma altına alınan mağaranın içerisinde, milyonlarca yıl öncesinde yaşanan erozyonlarla oluşmuş farklı boyutlarda yüzlerce sarkıt bulunuyor. Bu sarkıtların en büyük olanına şekli nedeniyle "Çam Kozalağı Sarkıtı" denilmiştir. Ülkemizde benzerleri mevcut, mutlaka birisini ziyaret etmişliğiniz vardır. İçerisinde bulunduğunuz süre zarfında adeta başka bir gezegende olduğunuzu düşündürecek olan mağaranın devamında ise 15 ve 18 metre derinliklere sahip iki tane doğal göl var. Vrelo Mağarası'nın girişi Treska Nehri'nin sol tarafında kalıyor, yani mağaraya ulaşmak için tek seçeneğiniz nehir araçlarından birisini kullanmak. Tekne veya kano kiralarak kolayca ulaşabilirsiniz. Matka Kanyonu'nun girişinden başlayan yürüyüş parkuru nehrin sağ tarafından ilerliyor ve insanlar tekneye binmeden ücretsiz olarak ulaşamamışlar diye mağaranın olduğu tarafa geçmek için nehir üzerine herhangi bir köprü kurulmamış.

Yürüyüş Parkuru: Matka Kanyonu'nun girişinde göreceğiniz restoranın hemen yanından başlayan yürüyüş parkurunun toplam uzunluğu yaklaşık 7 kilometre. Treska Nehri'nin sağ tarafından yani Vrelo Mağarası'nın karşı kıyısından devam ediyor. İlk 5-6 kilometresini yürümek kolay ancak sonrasında biraz zorlaşıyor. Parkurun bazı noktaları hem çok dar hem de yol çok engebeli. Bu yüzden kenarda bulunan trabzanlara tutunmanız gerebilir. Yürüyüşün ne kadar süreceği tamamen size kalmış. Yol boyunca göreceğiniz muhteşem manzaralara

dalarsanız ve her anını fotoğraflamak isterseniz gidiş dönüş en az 3 saat sürecektir. Parkurun bazı yerleri nehrin kenarına iniyor, bu noktalara hem dinlenmek hem de manzarayı seyredilebilir için oturma yerleri yapmışlar. Yol ilerledikçe sinek ve böcek sayısı git gide artıyor, hatta bazı noktalarda sinekten yürüyemez hale geliyorsunuz. Parkuru tamamlamanız gerekmiyor ki zaten sonunda göreceğiniz herhangi bir şey yok. Bir de size tavsiyem yürümeye öğlen sıcağında başlamayın, öğleden sonra başlayın ve hava kararmadan dönmüş olun çünkü zifiri karanlık oluyor.

21- Stobi Antik Kenti: Makedonya'nın en önemli arkeolojik sit alanı olan Stobi, Üsküp şehir merkezinden yaklaşık 80 kilometre uzaklıkta yer alıyor. Leon Heuzey isimli Fransız bir arkeolog tarafından 1861 yılında keşfedilen ve günümüzde sadece %30'u gün yüzüne çıkarılabilen Stobi, bulunan bronz parçalar ve seramiklerden anlaşıldığı kadarıyla geçmişi MÖ 7. yüzyıla kadar uzayan antik bir Roma kenti. Makedonya bölgesinde bulunan, MS 73 ve 217 yılları arasında kendi sikkelerini basan tek arkeolojik yerleşim yeri olarak biliniyor. Crna ve Vardar nehirlerinin birbirine karıştığı noktada yer alan ve Roma'ya bağlı Makedonya Eyaleti'nin başkenti olan bu antik kente ait tapınaklar, bazilika vaftizhanesi, mozaik zeminli evler, hamam ve tiyatro kesinlikle görmeye değer. Stobi'de 3. yüzyılda bir Yahudi cemaati de yaşamaktaymış, bunun kanıtı olan sinagog, 4. yüzyılda yıkılmış ve kalıntıları üzerine bir bazilika inşa edilmiş. Yunanistan'a giden otoyol üzerinde yer alan antik kente Üsküp'ten araç kiralayarak veya bir taksici ile anlaşarak ulaşabilirsiniz. Dilerseniz antik kent yakınlarında yer alan Bovin Winery isimli üzüm bağına da uğrayabilir ve şarap tadım turuna katılabilirsiniz.

22- Tetova (Kalkandelen): Üsküp'e yaklaşık 50 kilometre uzaklıkta, Şar Dağlarının eteklerine kurulan Tetova, Osmanlı döneminde bölgenin en önemli ticaret merkezlerinden birisi olmuş. Gelişmeye başlaması ile birlikte Tetova'ya yeni binalar, hanlar, hamamlar ve camiler yapılmış. Bu yapılardan birisi olan, 1438 yılında herhangi bir sultan, bey, paşa veya bir makam sahibi kişinin mali desteği olmadan Hurşide ve Menşure isimli iki kız tarafından inşa edilen ve Makedonya'da zarafetin simgesi olarak kabul edilen **Alaca Camii**, kalem işi işlemleri ile alışılmışın dışında bir görünüme sahip. Adını yapısındaki alacalıktan yani renklilikten alan cami için, şehri ziyaret edenlerin Tetova'ya gelme sebebi desek yanlış olmaz. 1991 yılında Kalkandelen İslam Cemiyeti tarafından etrafına Osmanlı tarzında duvar yaptırılan caminin restorasyon çalışmalarında boya düzenini kurmak için 30.000'den fazla yumurta kullanılmış. Caminin avlusunda yemyeşil ağaçlar, kendisi gibi rengarenk çiçekler ve camiye yaptıran Hurşide ile Menşure hanımların türbeleri bulunuyor.

Üsküp Hakkında Faydalı Bilgiler;

1- Kuzey Makedonya'nın para birimi MKD yani Makedonya Dinarı. Güncel kura göre 100 MKD yaklaşık 1.62 Euro'ya tekabül ediyor. Eğer Üsküp'e uçakla gelecekseniz, havalimanında

küçük bir miktar bozdurduktan sonra Türk Çarşısı'nda göreceğiniz döviz bürolarından ihtiyacınız kadarını çevirebilirsiniz. Kurlar Türk Çarşısı'nda havalimanından daha iyi.

2- Üsküp'te tüm restoranlarda ve kafelerde kablosuz internet mevcut ancak her an elinizin altında internet olmasını istiyorsanız; **Makedonski Telekom** firmasına ait turist sim kartlarından satın alabilirsiniz. İçerisinde 1 ay süreli 4 GB internet olan kartlar 250 MKD, 8 GB olan kartlar ise 500 MKD. Firmaya ait mağazaları Makedonya Meydanı (11th October Street üzerinde var) çevresinde ve alışveriş merkezlerinde (Ramstore isimli alışveriş merkezinde var) bulabilirsiniz.

3- Kuzey Makedonya'nın resmi isimlerinden birisi **Former Yugoslav Republic of Macedonia** ve kısaltması ise **FYROM**. Bu kısaltma daha çok havalimanlarında yer alan tabelalarda görünüyor. Yine de bir yerde karşınıza çıkarsa, FYROM neresi diye afallamayın. Bu ismi Yunanistan ile yaşadıkları sorunlardan dolayı Makedonya adıyla Birleşmiş Milletlere ve NATO'ya giremeyecekleri için almışlar. Şu an ülkenin yeni ismi Kuzey Makedonya.

4- Aynı şekilde 1995 yılına kadar kullandıkları bayrak; kırmızı zemin üzerinde Büyük İskender'in sembol olarak kullandığı Vergina Yıldızı'yı ancak Yunanistan bu sembolün Antik Yunan Sembolü olduğu konusunda baskı yaptığı için Kuzey Makedonya ülkesi bayrağını değiştirmek zorunda kalmış. Gerçi şu an kullandıkları "Makedon Güneşi" denilen bayrağı da beğenmiyorlar, bu sembolün de Büyük İskender tarafından kullandığını, Büyük İskender'in de Yunan olduğunu savunuyorlar.

5- Eğer Üsküp'te vaktiniz kısıtlıysa ve hızlandırılmış bir gezi istiyorsanız, Makedonya Meydanı'ndan veya Eski Türk Çarşısı'ndan başlayan ücretsiz yürüyüş turlarına katılabilirsiniz. Bu turlar gönüllü rehberler tarafından yapılıyor; Makedonya Meydanı ve çevresi ayrıca Türk Çarşısı ve çevresi geziliyor. Tur sonunda herkes rehberden gönlünden koştugu kadar bahşış veriyor. Hostelinizden ve otelinizde bu turlar hakkında detaylı bilgi alabilirsiniz.

6- Bursa ve Üsküp'ün kardeş şehirler olduğunu yukarıda söylemiştim. Daha önce Bursa'ya yolu düşenler mutlaka Üsküp'ü Bursa'ya benzetecektir. Üsküp'te yer alan Osmanlı eserlerini TİKA onarmıyorsa bilin ki Bursa Büyükşehir Belediyesi onarıyordur çünkü Kuzey Makedonya hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti'nden birileri yapar diye Osmanlı eserlerine para harcamak istemiyor.

7- Şehirde yaklaşık 10.000 Türk yaşıyor ve Türk dizileri peynir ekmek gibi gidiyor ama televizyonlarda hiçbir Türk kanalı çekmiyor. Kiminle sohbet ederseniz edin mutlaka laf dönüp dolaşıp Türk dizilerine geliyor. Her Üsküplü en az bir Türk dizisinin hayranı diyebilirim.

8- Üsküp'e kadar gelmişken üzüm bağlarını da ziyaret edebilirsiniz. Kuzey Makedonya şarap konusunda dünyanın en önde gelen ülkelerinden birisi. **Popova Kula** ve **Tikvesh** markalarının Kavadarci bölgesinde bulunan bağlarını gezebilir, şarap tadımı yapabilir ve hatta bağından üzüm toplayabilirsiniz.

9- Eğer Kuzey Makedonya'ya Temmuz ayının ikinci haftasında gidecekseniz, mutlaka araba kiralayıp Üsküp'e yaklaşık 110 kilometre uzaklıkta yer alan **Galičnik Köyü**'ne uğrayın derim. Burası Bistra Dağları'nın eteklerine kurulmuş küçük bir yerleşim yeri ve ülkenin en eski köylerinden birisi olarak kabul ediliyor. Galičnik Köyü'nde her yıl Aziz Petrus Günü olan 12 Temmuz tarihine en yakın hafta sonu, yüzlerce yıllık bir gelenek olan Galičnik Düğün Festivali düzenleniyor. Eskiden bu etkinlik 12 Temmuz'da başlıyor ve 5 gün sürüyormuş. Bu beş günlük sürede köyde ne kadar evlenecek çift varsa toplu düğünle dünya evine giriyormuş. Günümüzde sadece 12 Temmuz tarihine en yakın hafta sonu yapılıyor ve 2 gün sürüyor. Artık toplu bir düğün etkinliği değil, tek bir çiftin düğünü yapılıyor ve bu çift organizatörler tarafından düzenlenen bir yarışma ile belirleniyor. Yani her yıl sadece bir çift bu etkinliğin başrolü olabiliyor. Geleneksel etkinlikleri seyretmeyi seviyorsanız kesinlikle kaçırmamalısınız çünkü hem erkekler hem de kadınlar yöresel kıyafetlerini giyiyor ve erkekler yüzyıllar boyunca Makedon halkının mücadelesini simgeleyen Teškoto isimli dansı yapıyorlar.

10- Kuzey Makedonya genel olarak ucuz bir ülke, Üsküp de fiyatlar konusunda fena sayılmaz. Özellikle yeme içme ve konaklama fiyatları gayet uygun. Buradan tekstil, çanta, ayakkabı vs. alışverişi yapacağınızı düşünmüyorum ama yapmak isterseniz fiyatların Türkiye'den daha pahalı olduğunu bilin. Üsküp'ü etrafıca gezmek için en az 3 tam güne ihtiyacınız var, hatta çevre şehirleri ve köyleri de gezeyim diyorsanız 1 hafta ayırıp araba kiralayarak gezmenizi tavsiye ederim.